

Jakab Albert Zsolt

Falfirkálás interetnikus környezetben*

Vandalizmus, primitivizmus megnyilvánulása, nyugati személimport, a globalizmus negatív hozadéka – mind olyan minősítő megjegyzések, amelyek állandó jelzőkként funkcionálnak a firkálásról, graffitiról szóló mindennapi beszédben. A graffiti tudományos vizsgálatok azonban félre kell tenni az esztétikai értékítéleteket, el kell tekinteni az azokat kifejező fogalmi kategóriáknak a használatától. A kutató számára mást is jelent, másképpen adott, nem csupán „barbár” ez a kultúra, amely az emberiség egyik legnagyobb vívmányához, az írásbeliséghez kötődik. El lehet-e, el kell-e ítélni ezt a beszédmódot, csupán mert az általunk olyannyira fetiszizált és elfogadott kultúráképet, amelyet ünneplőbe öltöztettünk, kiszíneztünk és amellyel azonosultunk, a férces felével akasztja fel? Célom a továbbiakban ezt a kultúrát kutatóként vizsgálni, létmódját értelmezni egyetlen város térében. Milyen valóságkép konstituálódik a falfirkák esetében? Hogyan képződik a valóságkép, milyen információkat és hogyan közöl a graffiti?

*

Kolozsvár – mint köztudott – nagyobb részben románok (79,39%), kisebb részben magyarok (18,96%) és egyéb (1,64%) etnikumok által lakott település.¹ 1918-ig Erdély Magyarországhoz tartozott és Kolozsvár Magyarország történelmében irányító szerepet töltött be. Az ország török fennhatósága, illetve Habsburg uralma alatt (1526–1711) a független Erdélyi Fejedelemség székhelyévé vált és központi szerepét végig megőrizte. Ugyanakkor már a középkortól fontos (magyar) kulturális központnak is számított. Ebben közrejátszott korai nyomdája, a régióban korán létrejövő iskolái, egyetemei, intézményei stb.

A 20. században Kolozsvár történelme radikálisan más irányba alakult, amely a mai napig állandó konfliktusoknak forrását képez(het)i. Az I. világ-

*Ez a tanulmány a *Patrimoine et dialogue entre les cultures* nemzetközi (Centre de Recherche et d'Études Antropologiques, Lyon – ELTE BTK Folklore Tanszék, Budapest – Centrul de Cercetare a Relațiilor Interetnice, Kolozsvár, 2001 – 2002) kutatóprogram keretében készített dolgozatottnak bővített változata.

1. Az etnikumok számára a 2002-es népszámlálási adatokra vonatkozik. Ekkor a város összlakossága 317 953 személy volt, melyből 252 433 román, 60 287 magyar, illetve 3029 egyéb nemzetiségűnek vallotta magát.

háborút követő 1918-as gyulafehérvári román nemzeti gyűlés és az 1920-as trianoni békeszerződés eredményeként létrejövő és a II. világháborút követő II. bécsi döntés által megerősített határozat értelmében az addig Magyarország részét képező Erdélyt Romániához csatolták. Az erdélyi magyarság a román állam asszimilációs politikájának hatására egyre inkább a veszélyeztetett nemzeti kisebbség pozíciójába kényszerült. Erdély Romániához való csatolását Kolozsváron is demográfiai változások követték: a magyar többségű lakosok helyébe a 20. század '50-es éveitől², a totalitárius rendszer asszimilációs politikájának hatására, a román többség–magyar kisebbség lakossági összetétel került. A „magyar világot” a „román világ” követte, a város a hajdani, jómódú magyar és szász polgárai miatt kiérdemelt „kincses Kolozsvár” megnevezése a román közigazgatás hivatalos névadásában Cluj-Napocára változott.

Ebben a megváltozott társadalmi térben az egymás mellé került etnikumok számára az együttélés a politikai körülmények kényszerítő hatására alakult. A demográfiai és társadalmi-politikai változásokkal az interetnikus konfliktusok is hangsúlyosabban jelentkeztek. A kommunista diktatúra idején azonban az együttélés lehetséges problémái nem kerülhettek felszínre, az önkényuralmi rendszer nem tűrte el a magáéval ellentétes vélemények jelenlétét a nyilvános szférában. Az 1989-es rendszerváltás után azonban az emancipálódó nemzetiségi érdekek ezeket a konfliktusokat a nyilvános szférába is kivitték. Ezek az interetnikus konfliktusok főként az érdekellentétekből adódnak és a mindenkori hivatalos román rendszer által állandóan újratermelődnek, az együttélő nemzetiségek közötti határvonalat a társadalmi-kulturális-politikai élet bizonyos területein tágítva. A konfliktusok egy része a médián keresztül is megnyilvánul, más részük a helyi eseményeken keresztül válik láthatóvá és állandóvá. Céloom azt vizsgálni a továbbiakban, hogy a graffiti hogyan jelenik meg ebben az interetnikus konfliktusokkal terhes közegben, megjelennek-e ezen etnikumközi folyamatok nyomai a falakon, illetve milyen hangsúllyal bírnak a falfirkálásban a helyi és országos események. A város graffitijainak vizsgálatához azonban elengedhetetlennek tartjuk a társadalmi-politikai kontextusnak a felvázolását, amelynek a vizsgált kultúra is részét képez(het)i. Ennek legfőképpen azt a vetületét, amely a helyi interetnikus viszonyok mechanizmusait, problémássá válását teszi érthetőbbé.

2. Lásd a népszámlálások etnikai (anyanyelvi/nemzetiségi) adatait:

1910: 12,43% román, 83,28% magyar, 4,18% egyéb;

1956: 47,84% román, 47,92% magyar, 4,22% egyéb;

1977: 65,81% román, 32,79% magyar, 1,38% egyéb (Varga 2001. 520.).

A mára kialakult helyzet jobb megértésére hasznosítható Michel Foucault diskurzus-elmélete. A szerző diskurzusként értelmezi a társadalmi beszédmódokat és megállapítja, hogy a történelemben szüntelenül harc folyik érte, „a diskurzus az a hatalom, amelyet az emberek igyekeznek megkaparintani”. (Foucault é. n. 51.) A diskurzusért és a diskurzus eszközeivel harc folyik. A diskurzusok pedig nem nyitottak mindenki számára, az őket birtokló személyek nem engedik meg mindenkinek a diskurzusokhoz való hozzáférést: „a diskurzus nem területre egyformán nyitott, nem mindenható lehet behatolni; vannak szigorúan tiltott (megkülönböztető és megkülönböztetett) területek”. (Foucault i. m. 60.)

A kolozsvári konfliktusok egyik legfontosabb és legnyilvánvalóbb kiváltó oka a szimbolikus térfoglalás és térbirtoklás, térteremtés szándékával magyarázható, amely összefonódik a kollektív emlékezet megalkotásával. Foucault-i értelemben két diskurzus verseng ezért, két etnikus alapon szerveződő erőteljesebb érdekcsoport, a helyi hivatalos román közigazgatás és az ezzel szembehelyezkedő magyar elit. A Foucault-i modell meglehetősen leegyszerűsödik. Etnikumközi viszonylatban az azonos nemzetiségeken belüli különbségek minimalizálódnak. A román hatalom az, amely jelenleg is erősebb, és a diskurzusalakítás előjogával él. A magyar elitnek nincs jelenleg hozzáférési lehetősége a történelmi múltjáról való diskurzusok kezeléséhez.

A román elit/hatalom mint a domináns *diskurzustársaság* (Foucault i. m. 61.) egyedülként veszi birtokba a szimbolikus tér és az emlékezet megkonstruálását. Ebben a tendenciában fontos szerepet játszik Kolozsvár polgármesterének, Gheorghe Funarnak kisebbségellenes magatartása. A polgármester a szélsőjobboldalinak számító PRM (Partidul România Mare, azaz Nagy-Románia Párt) vezető pozícióban lévő tagja, főtítkára. Magyarellenes intézkedései miatt a helyi román–magyar etnikumközi ellentét állandósul. A polgármestert 1990-ben választották meg először, azóta többször újraválasztották, ami azt bizonyítja, hogy a városban van neki támogatottsága.

Legszembetűnőbb példa a szimbolikus térharcra a főtér, azaz a főterek esete. Kolozsvár régi (magyar) centrumát a Mátyás – ma: Unirii – tér jelentette. Itt található a magyar római katolikus, gótikus stílusban épült Szt. Mihály-templom és az 1902-ben felavatott Mátyás-szoborcsoport. Ez a tér a Világörökség részét képezi, a szoborcsoport pedig helyi (és hovatovább a romániai) magyarság szimbólumává nőtte ki magát. A román hatalom, a Funar-féle hatalom a figyelmet egy újonnan létrehozott másik centrumba igyekszik átterelni, az Avram Iancu térre, ahol a román ortodox katedrális,

az 1994-ben felállított Avram Iancu szobor, az 1918-ig a magyarok tulajdonát képező Román Nemzeti Színház épülete, és hivatalos jellegű katonai és adminisztrációs intézmények találhatók. Az újonnan, 1992-től kinevezett főtér prioritását az itt megrendezésre kerülő román nemzeti és komemoratív ünnepek vannak hivatva alátámasztani. Ezen a téren tartják meg a különböző politikai beszédeket, összejöveteleket, katonai esküteteleket, itt fogadják az államelnököt, itt zajlanak le a polgármesteri hivatal által nagyban támogatott különféle rendezvények (díjátadások, sportesemények, román ifjúsági koncertek stb.), amelyek egy másfajta, román nyilvánosságot vannak hivatva létrehozni. Mindezek a gesztusok szimbolikus erővel látják el a kiválasztott helyet (vö. Bodó–Biró 2000. 30.) és a magyar etnikum ellenében szerveződő kisajátítási eljárásokként értelmezhetőek.

Amellett, hogy a polgármester a román főteret népszerűsíti és kisajátítja, nagy hangsúlyt fektet a régi (magyar) főtér magyar etnikus jegyeinek minimalizálására. Ez az eljárás egy már létező, más etnikum által végzett szimbolikus térfoglalási gyakorlat negligálása: az adott térre rátelepítik a vele szembehelyezkedő etnikum térfoglalási gyakorlatát (vö. Bodó–Biró i. m. 34.). Ilyen nyílt negligálási szándékként értelmezhető Hunyadi Mátyás magyar király szobrának és környékének a román etnikus jegyekkel való feltöltése. Az itt megörökített magyar királynak a román uralkodók vazallusai voltak, így Moldva, román fejedelemség Magyarországnak alárendeltje volt. A polgármester által a szobor talapzatára helyezett táblán azonban a román diskurzus történelmi interpretációja olvasható: „BIRUITOR ÎN RĂZBOAIE, ÎNVINS/ NUMAI LA BAIJA DE PROPRIUL/ SĂU NEAM, CÂND ÎNCERCA SĂ/ ÎNVINGĂ MOLDOVA NEBIRUITĂ. Ez a felirat román származású uralkodóként próbálja feltüntetni Magyarországnak királyát.

A Mátyás téri magyar nemzeti szimbólumok kompromittálásához tartozik a szobor előtti több mint egy évtizede elkezdődő és máig is tartó, a román nyelvű magyarságnál korábbi ittlétét igazolni hivatott ásatássorozat. A polgármester a feltárt maradványokat dák-római⁴ emlékeként próbálja a köztudatba ültetni. Ennek alátámasztására a szoborral szemben a Traianus oszlopának másolatát szándékszik felállíttatni – amint azt a kihelyezett alapkö is jelzi. Ugyancsak a magyar tér jelentésének megszüntetésére irányuló gesztusként értelmezhető a hordozható közcélcé felállíttatása a Mátyás téren. Az ilyen civilizációs eszközök különben a város más területein elrejtve voltak.

3. GYŐZEDELMEK A HARCOKBAN, LEGYŐZETVE CSUPÁN SAJÁT NÉPÉTŐL MOLDOVABÁNYÁN, AMIKOR MEGPRÓBÁLTA LEGYŐZNI MOLDVÁT, A MEGHÓDÍTHATATLANT.

4. A román nemzeti történetírás ettől a népcsoporttól származtatja a román népet.

Kolozsvár magyarságának mentális térképén a város főterét a Mátyás tér jelenti, és általában elmondható, hogy számára nyilvánvaló ez a magyarság irányába történő, nem minden esetben rejtett agresszív gesztus jelentése. Ilyenként is értelmezi. Megfigyelhető egyfajta néma tüntetés is a terek használatát illetően: a magyarok nem kedvelik a román főteret Avram Iancu szobrát, amelynek művészi esetlenségéről a románok egy része is negatívan vélekedik. A magyarság elzárkózik az ezen a téren folyó etnikai színezetű rendezvényektől, nem vesz részt azokon. A magyar ifjúság találkozóhelyének a Mátyás tér marad meg, amely funkcionalitását tekintve előnyösebb helyzetű, ugyanis a fontosabb közintézmények is közelebb vannak ehhez a térhez.

Kolozsvár, ha hallgatólagosan nem is tagolódik etnikus terekre, vannak kompaktabb településrészei etnikai szempontból. A városi és környéki hóstátokat a többsmagyarság felszámolására irányuló, asszimilációs politika értelmében lebontották, a magyar gazdákat az akkor épülő Gheorgheni (Györgyfalvi) lakónegyedbe költöztették. A Grigorescu (volt Rákóczi) lakónegyed számít még magyar többségűnek. A Mărăști, illetve Mănăștur (Monostor) lakónegyedekbe távolabbi román falvakból telepítették be a lakosságot, ezek a lakónegyedek így a románság által feltöltöttek, túlszűfoltak. Az etnikus településrészeket azonban a hivatalos román hatalom próbálja homogenizálni, azaz a köztudatban egységes románná átformálni. Ezt a célt, a színromán településkép megteremtését szolgálja a város minden oszlopán és az épületeken állandó jelleggel megtalálható nemzeti zászlók tömkelege, a közterek padjainak, a járdakorlátoknak és személtládáknak a román trikolor értelmében történő háromszínű lefestése, a város csupán egynyelvű felirata stb.

A polgármester az etnikumközi konfliktusok fenntartása érdekében gyakran teátrális gesztusokra is vállalkozik. A magyarság és az aktuális román (és magyar!) kormány elmarasztalására a Románia és Magyarország között létrejövő alapszerződés aláírása idején tiltakozásképpen nyilvános gyászmenetet, gyászszertartást szervezett. Ezzel a látványos szimbolikus gesztussal, áltemetéssel „eltemette” a románok nyugalalmát. A fakereszten ugyanis ez állt: „Liniștea Românilor. 16 septembrie 1996. Ora 12.00.”⁵ A helyi kisebbség irányába történő inzultusként értelmezhető a polgármester többszöri kísérlete arra, hogy a magyar konzulátusról eltávolíttassa Magyarország zászlaját; egy alkalommal a konzulátus elé egy táblát helyeztetett, mely szerint ez az intézmény a magyar kémkedés székháza.

5. „A Románok Nyugalma. 1996 szeptember 16. 12.00 óra”. Bővebben lásd: Incze 1997.

Kolozsvár diákváros is. Iskolák, egyetemek, rangos oktatási központok működnek itt, amelyek vonzzák a tanulni és magukat továbbképezni óhajtó fiatalokat. Romániai viszonylatban is sok diák végzi itt tanulmányait: több mint 50 000⁶, amelynek hozzávetőlegesen háromnegyede román, egy-negyede magyar nemzetiségű. A diáktársadalom tagjai amellett, hogy megnövelik a város lakosságát, az életkorukból, érdeklődési körükből stb. adódóan különböző ifjúsági (szub)kultúrát, szokást, viselkedést, mentalitást stb. képviselnek és éltetnek. Feltételezésem szerint a firkálás éltetői is nagyrészt ebből a korosztályból és szociokulturális csoportból kerülnek ki. Azaz a diákság hordozza ezt a fajta alternatív kultúrát, a vizsgálódás tárgyát képező falfirkák jó része ezen szubkulturális jellegű habitus, izlés terméke. Kolozsváron a közéleti diskurzusoknak is van egy ilyen jellegzetessége, hogy amíg ők, a diákok itt vannak, addig felélénkül a nyilvános élet egy része (gondolok itt a kulturális és egyéb jellegű rendezvényekre), addig események zajlanak, amikor pedig elmennek, akkor megcsappan a pezsgés. Tehát befogadói szinten bizonyos tekintetben ők éltetik a város egyes eseményeit.

*

A további, tulajdonképpeni vizsgálódás, elemzés előtt szükséges a *firkálás*, *graffiti* fogalmának tisztázása, valamint használati értékének behatárolása. A Világirodalmi Lexikon *graffiti* címszavát Voigt Vilmos a következőképpen határozza meg: „falra és egyéb nyilvános helyekre felfirkált rövid szövegek, jelszavak, rigmusok” (1975. 3/714.). Szerdahelyi István mégsem értelmezi különálló szövegtípusként, „a fogalom csupán azt a körülményt jelzi, hogy az írás a szokásostól (könyv, papír, papirusztekercs, agyagtábla, stb.) eltérő helyen rögzített” – írja az *epigrafika* címszó alatt (1975. 3/77.). A szerző csupán a tárgyi kontextus alapján különíti el a fellelhető, kitermelődő szövegeket, nem tesz különbséget a felirat és a firkálás között, vagy nem veszi figyelembe azt.

A *felirat* és a *firkálás* közötti különbségtétel fontosságára Balázs Géza hívja fel a figyelmet, „az első alatt a hivatalos jellegű, elfogadott, a másikon a spontán jellegű és üldözött írásműveket értve” (1987. 330.). Felosztásában az előállító, létrehozó szempontját is figyelembe véve, láthatóan elkülönül a két szövegtípus. A firkáláshoz a felirattal – tágabban értelmezve: az írással – szembeállítva egy pejoratív jelentés társul. A firkálás egy olyan

6. Csak a Babeş–Bolyai Tudományegyetem honlapja több mint 40 000 egyetemistát tart nyilván.

szövegforma és beszédmód, amely az írás képi megjelenítésével, formai szervezésével és komoly szándékú, tartalmú üzenetével szemben nonkonform tartalmát és írásképét tekintve az esztétikumon kívül eső entitás. Vizsgálódásaim középpontjában ez a szubkulturális jellegű szövegtípus⁷ áll. Az egyszerűség kedvéért a *falfirka*, *graffiti* és *szöveg*⁸ fogalmakat szinonimaként használom a továbbiakban.

A firkálások az esetek többségében nem véletlenül kerülnek a firkafelületekre. A mindennapi fizikai terek nem homogének, más-más használati értékkel, szimbolikus jelentéssel bírnak. Jürgen Habermas, aki a társadalmi nyilvánosság szerkezetváltozásait vizsgálja, modelljében a közszféra nyilvános szférává és magánszférává szétválásáról beszél (Habermas 1971.). A szférák ezen szétválása, oppozíciója a fizikai és virtuális (mentális) terek esetében is kirajzolódik, nyomon követhető. Mindez a használati gyakorlatban, a *beélés* (Biró et alii 1991. 47.) gesztusában válik láthatóvá és megragadhatóvá. A különböző terek tulajdonképpen a hozzájuk való viszonyulásból, a velük való azonosulásból jönnek létre.

A firkálás a nyilvános (és kvázinyilvános) tereket foglalja le a maga céljaira. Kolozsvár esetében is így kerülnek szövegek a közterekre, a forgalmasabb utak és fontosabb bekötő mellékutcák épületfalaira, az iskolákra és közeliükbe, a sportstadionokra és környékükre, azaz azokra a helyekre, amelyek részeit képezik annak, amit a Kolozsváron élő lakosság *itt és most* (társadalmi) életterének nevezhetünk (Biró et alii 1991 47.). Nemcsak fizikai környezet ez, hanem szociomentális entitás is. Ezt az életteret a társadalomtudomány fenomenológiai szóhasználatával élve az *életvilág* terminussal jelölhetjük.⁹

A graffiti nemcsak betölti, hanem birtokolja is a tereket. A firkálás a beírt területeket a tartalom számára, átadására, „forgalmazására” sajátítja ki,

7. Szándékosan nem használom a műfaj terminust, mint olyan fogalmat, amely a folklorisztikában hallgatólagosan az esztétikai kategóriákra van fenntartva. Véleményem szerint eleve nem lehet esztétikai szempontokkal közelíteni ehhez a szövegtípushoz, amennyiben egy csoportkultúra vizsgálata a cél.

8. Szövegnek lehet nevezni a graffitit és falfirkálást is. Terestyéni Tamás meghatározása szerint szövegnek nevezhetünk „minden olyan emberi produktumot (artefaktumot), amely a kommunikáció céljait szolgálja, legyen az a szó hétköznapi értelmében vett verbális szöveg vagy bármilyen egyéb kommunikációs termék: rajz, festmény, film, zene, tánc stb. – bármi, ami valamilyen (szándékolt) üzenetet hordoz (valamilyen interpretációban)” (1992. 7.).

9. Alfred Schütz terminusa. A *mindennapok világa* az a világ, amelyben „a természetes beállítódásban tapasztaljuk a természetet, a kultúrát és a társadalmat, állást foglalunk ezek tárgyaival kapcsolatban, azok befolyásolnak bennünket, mi meg hatunk rájuk. Ebben a beállítódásban az életvilág létezését és tartalmainak tipikáját minden további nélkül kétségbevonhatatlanul adotttnak fogadjuk el.” (Idézi Max Preglau 2000. 87.)

a firka felület a közvetített üzenet hordozójává válik. Felfedezhető ebben a cselekvésben a megnevezés–megragadás szómágiája: a fal egy darabját, az épületet a firkálás gesztusa egy névvel, szöveggel a birtokba veszi (Grasskamp 1986. 94.); emellett – bizonyos graffitik esetében – dicsőség-számba is megy a nyilvános felület eltulajdonítása (Lachmann 1998. 240.). A firkálás helyét illetően a kiválasztás történhet nyíltabb térfoglalási/térbirtoklási szándékkal – gondolok itt a már szimbolikus térként funkcionáló emlékművek, szobrok, iskolák felületeinek felhasználására –, de szolgálhat a hely csupán ürügyként, apropóként a szövegek számára (az esetek többségében). Már a szövegek gyűjtésekor feltűnt, hogy a gondozatlan, gazdátlan felületek, falak jobban vonzzák a szövegeket, rajzokat. A firkálók ugyanakkor előnyben részesítik a középületeket a magánházakkal és kapukkal ellentétben. Ennek magyarázata az lehet, hogy a középületek a hivatalosságot, az elfogadott kultúrát képviselik, amelynek ellenében is szerveződik ez a fajta kultúra. A vizsgált szövegek létrehozása, kivitelezése a technikát és eszközöket tekintve karcolással és firkálással, filctoll, kréta és festékszóró alkalmazásával történt. A legerterjedtebb eljárásnak a festékszóró használata számított.

A firkálásról, feliratokról szóló szakirodalom egyöntetűen állítja, hogy a firkálás egyben – és főleg – *kommunikáció*. Dell Hymes elmélete a *beszélést* a szubkultúrák lényeges meghatározó sajátosságaként értelmezi és a közösségi beszédhasználat vizsgálatára több használható szakszót javasol.¹⁰ Modellje teljességének következetes és mechanikus bevonása helyett csupán azokat a szempontjait alkalmazom, amelyek az elemzés során a beszédmód magatartására, ezen kultúra mikéntjére választ adhatnak. Ezért szükséges, hogy a kommunikációt a kultúrát feltételezhetően éltető egyének/csoportok és a beszédhelyzet felől közelítsük meg.

A szövegek gyűjtését 2001 decemberétől 2003 márciusáig végeztem. A gyűjtött anyag meglete azonban már 1989-től datálható, az azóta eltelt 12 év fontosabb eseményeit örökíti meg. A firkálás elemzésének megkönnyítése szempontjából szöveganyagot laza tartalmi, tematikai csoportokra osztottam. Az osztályozásnál a szövegekből kikövetkeztethető megszólítók és megszólítottak társadalmi rétegének, érdeklődési körének szempontjait

10. Dell Hymes szerint a közösségi beszédhasználat alapos vizsgálatához szükséges minden egyes összetevő (akkor is, ha jelentéktelennek tűnik) szemügyre vétele. Így a beszélőközösség, beszédhelyzet, beszédesemény, beszédaktus és összetevőinek elemzése: az üzenet tartalma, az üzenet formája, elrendezés, feladó/címző (beszélő), közönség/címzett (hallgató), kulcs, szándékok, kód, csatorna, az interakció normái és a beszédesemények során érvényesülő funkciók stb. vizsgálata (1979).

vettem figyelembe, néhol megkockáztatva a korosztály behatárolását is. A csoportosítás eredményeként négy nagyobb tematikai egység jött létre: politikai-közéleti falfirkák; vallási és szektagraffitik; sporteseményhez és sportélethez köthető firkák; egyéb, ifjúsági jellegű szövegek.

Politikai-közéleti falfirkák

Az ebbe a tematikai csoportba tartozó firkákat nagyobb valószínűséggel az ifjúságnak a közügyek iránt jobban érdeklődők rétege írja, az a korosztály támogatja, akit jövője és az ország sorsa hatványozottabban foglalkoztat. De létrehozhatta bárki, aki készletve érezte magát a kommunikációnak ezt a módját választani.

Románia az utóbbi 10–12 évben fontos politikai változásokon ment át, amely természetesen intenzíven foglalkoztatta a kolozsvári közéletet (is). Az 1989-től napjainkig tartó főbb politikai eseményeket leképezik, végigkísérik a graffitik, a politikai folyamat kiemelkedő momentumait kommentálják, az eseményekhez minősítve viszonyulnak ezek a szövegek. (1989 előtt a politikai magánvéleménnyel a nyilvánosságban élni nem lehetett, mivel a fennálló hatalmi rendszer ellenőrzése alatt tartotta a nyilvános szférát is.) A politikai szövegeket az a társadalmi-politikai kontextus teszi értelmezhetővé, amelyben az így leképzett események lezajlottak. Ezért az elemzés során a szövegekhez tartozó, azoknak létrejöttét meghatározó háttérinformációkat is közöljük. Ezek a háttérinformációk főleg a történeti firkálásokra vonatkoznak. Amíg részesei vagyunk ugyanannak a hagyománynak és mindannyiunk számára ugyanolyan módon adott az intézményes rend, addig az *interszubjektivitás* elve alapján a hozzáférhető tudáskészlet részesei vagyunk, valamennyire egyformán dekódoljuk, értjük a szöveget. A szövegek bemutatásánál egyfajta kronológiát is érvényesítünk.

A politikai-közéleti falfirkák bel- és külpolitikai eseményekkel egyaránt foglalkoznak. Belpolitikai jellegű a 1989-es forradalmi eseményeket, a többszöri elnökválasztást, helyi szinten pedig a polgármester-választásokat, az etnikumok közötti viszonyt kommentáló szövegek. Külpolitikai jellegűek azon – főleg a médián keresztül beszűrődő – események, amelyek nem bírtak különösebb fontossággal a romániai társadalmi-politikai életre vonatkozóan, nem érintették, nem befolyásolták döntően, mindazonáltal mégis foglalkoztatták Kolozsvár lakosságát.

Az 1989 decemberében lezajló forradalmi rendszerváltás egy cezúrát képez Románia történelmében. A gyűjtött politikai-közéleti jellegű szövegek és a mai értelemben vett graffitikultúra megszületése is ettől az idő-

ponttól datálhatók. A politikai hatalomátvétel nem volt zökkenőmentes. A fennálló önkényuralmi rendszer a forradalmat fegyveres erővel próbálta visszafojtani: a nagyobb városokban a tüntető tömegekbe lőttek. Ez az agresszív fellépés országszerte a civil lakosság sorából életeket követelt. Kolozsvár különböző pontjain elhelyezett emléktáblák emlékeztetnek arra, hogy a rendszerváltás ebben a városban is életeket követelt: ÎN MEMORIA CELOR CARE S-AU/ JERTFIT PENTRU LIBERTATE ȘI/ DEMOCRATIE ÎN ZILELE DE/ 21–22 DECEMBRIE 1989¹¹. Városszerte, azokon a helyszíneken, ahol emberek haltak ezen események következtében, emléktáblák találhatók: AICI AU CĂZUT ÎN/ 21 DECEMBRIE 1989/ EROII MARTIRI, és következnek az áldozatok nevei és életkorai.

A magyar és román nemzetiségű mártíroknak kijáró és évente megemlékezésekkel, koszorúzással lerótt örök tisztelet (VEȘNICA CINSTIRE/ EROILOR NOȘTRI/ 22 DECEMBRIE 1989; NE ÎNCHINĂM/ ÎN FAȚA JERTFEI LUI/ PENTRU LIBERTATE) mellett másfelől azonban elmaradt a bűnösök felelőségre vonása és törvényszék elé állítása. Ebbe szól bele, ezt leplezi le és erősíti fel az emléktáblák, megemlékezések szövegeit a falra került figyelmeztető: A GYLKOSOK KÖZÖTTÜNK JÁRNAK. Ez a graffiti azt hozza nyilvánosságra, ami az aktuális politikai diskurzusokban nem kapott kellő nyomatékot. A forradalom áldozataiért felelősek mindmáig nem feleltek tetteikért, nem történt meg az illetékesek elítélése.

Egy későbbi firkáló, aki nem ismerte a firkálás egykori politikai aktualitását, vagy nem számolt a szöveg illetén kontextusával, a szöveget szürreális tartalomként olvasta. Ezt a horrorisztikus olvasatát erősítette fel a melléje írt graffitivel: A VÁMPIROK KÖZTÜNK JÁRNAK. Mindehhez jó alapot szolgáltatott akár az a folklorisztikai tény is, hogy a vérszívó lények hiedelme Európa-szerte itt lokalizálódik (vö. Farkas 1995.).¹⁴ A vámpír hiedelemalakja benne él a román népi hagyományokban. Ezt egyébként napjainkban az országimázs megalkotására és népszerűsítésére is fel próbálták használni a tervezett Drakula Land felépítésével.

A 1989-es változások után, az államformát illetően több lehetőség állt az ország előtt. A II. világháború után még uralkodó, a német

11. AZOK EMLÉKÉRE, AKIK FELÁLDOZTÁK MAGUKAT A SZABADSÁGÉRT ÉS DEMOKRÁCIÁÉRT 1989. DECEMBER 21–22. NAPJAIBAN.

12. ITT ESTEK EL 1989. DECEMBER 21-ÉN A HÓS MÁRTÍROK.

13. ÖRÖK TISZTELET HŐSEINKNEK, 1989. DECEMBER 22.; MEGHAJLUNK A SZABADSÁGÉRT VALÓ ÖNFELÁLDOZÁSA ELŐTT.

14. A Nally–Florescu szerzőpáros is ezt a kérdést járja körül (1972); a kortárs román hiedelmek is igazolják a vámpír hiedelemalakjának meglétét.

Hohenzollern-Sigmaringen nemesi házból származó törvényes román királyt, Mihait 1947-ben megfosztották trónjától és száműzték. Azóta eltelt több mint négy évtized, de a romániai társadalomban máig élnek vagy akadnak hívei a monarchikus elképzeléseknek. Ők a trónfosztott királyt szerették volna ismét az ország vezetőjének. A monarchia gondolatát élte-tő és a monarchiát visszakérő királypárti szövegek megjelenése is a forradalom utáni időszakhoz köthető: TRĂIASCĂ REGELE MIHAI!; TRĂIASCĂ REGELE!; TRĂIASCĂ REGELE ÎN PACE ȘI ONOARE!; REGELE ȘI PATRIA¹⁵.

1990. május 20-án volt az első demokratikus parlamenti választás. Az azelőtt magát össznemzeti hatalomátvevő mozgalomként meghatározó FSN (Frontul Salvării Naționale, Nemzeti Megmentési Front) politikai párttá vált. Indult a választásokon és elsöprő győzelmet aratott. Vezetője, Ion Iliescu az ország ideiglenes elnöke lett és a kormánypárttá vált rendszerváltó mozgalom 70%-ot birtokolt a képviselői helyekből, a Szenátusban pedig 91-et a 119-ből (Kósa 2001. 212.). Az ekkor falra kerülő politikai szövegek a kormánypárt egyeduralkodó pozícióját kezdik ki: POLITICA FĂRĂ OPOZIȚIE=DICTATURĂ; VREM/ COALIȚIE/ NU FESENISM¹⁶. A firkálók a kommunista rezsim újralakulásától is tartottak: NU VREM ALT 1946 CU MINCIUNI/ ȘI TÎLHĂRIE¹⁷.

1992-ben Ion Iliescu és FDSN (Frontul Democrat al Salvării Naționale, Demokratikus Nemzeti Megmentési Front) néven továbbélő pártja ismét megnyerte a választásokat. Az 1996-os kormányváltás idején jelentek meg a JOS ILIESCU; JOS COMUNISMUL; ILIESCU COMUNIST¹⁸ falfirkák. Néhány esetben a Ion Iliescut lehurrogó szöveg mellé a kommunizmus egyik bevett szimbóluma, a keresztbe tett sarló és kalapács kerül. A közvélemény szerint is ez az elnök és pártja a kommunista hagyományokat követte. Azaz az ország demokratizálódása még nem kezdődött el igazán. Ugyanerről tanúskodik egy hosszabb lélegzetű ironikus-humoros szöveg is: S.Q.-uniști opriți/ război civil rece că/ ne predăm/ noi¹⁹. A kolozsvári firkálók szemében nemcsak ez a politikai párt, hanem más (nacionalista) kulturális szer-

15. ÉLJEN MIHAI KIRÁLY!; ÉLJEN A KIRÁLY!; ÉLJEN A KIRÁLY BÉKÉBEN ÉS TISZTELETBEN!; A KIRÁLY ÉS A HAZA.

16. AZ ELLENZÉK NÉLKÜLI POLITIKA=DIKTATŰRA; KOALÍCIÓT AKARUNK, NEM FESENIZMUST (A FSN betűszóból).

17. NEM AKARUNK MÁSIK 1946-OT HAZUGSÁGGAL ÉS RABLÁSSAL.

18. LE ILIESCUVAL; LE A KOMMUNIZMUSVAL; KOMMUNISTA ILIESCU.

19. S. Q.-unisták [=exkommunisták] állítsátok le a hideg polgárháborút, mert megadjuk magunkat.

vezet is posztkommunista jellegűnek számított. Így egyenrangúnak, baloldalinak tekintették a kormánypártot az 1989 előtti Román Kommunista Párttal (Partidul Comunist Român) és a Vatra Românească nacionalista kulturális szervezettel: VATRA=FSN=PCR.

AZ 1996-os választások első fordulója (november 3.) után a hatalmon lévő kormánypárt és elnök nem kapta meg a győzelméhez szükséges elegendő szavazatot. Az ekkor keletkező szövegek az 1989 óta töretlenül tartó kormányzást minősítik: 7 ANI DE MINCIUNE/ CORUPTIE/ ŞI HOŢIE²⁰; és a lejárt mandátumú elnököt menesztik: VÎND URGENT ILIESCU²¹. Más graffitik a rivális párt, a CDR (Convenția Democratică Română, Román Demokratikus Konvenció) választására buzdítanak, ábratexten²² megjelenítve annak szimbólumát, a kulcsot is: DEŞTEPTAREA ⇄; VOTAŢI ⇄²³. A CDR szimbólumát, választási szlogenjét (Szavazz a kulcsra!) egy magánház kapujára került firka ki is parodizálja. A komikum forrása a szimbolikus kulcs valódival való helyettesítése, ennek a választására való felszólítás: VOTAŢI/ CHEIA DE/ LA POARTĂ²⁴.

A második forduló (december 3.) után a CDR pártja és elnöke, Emil Constantinescu került ki győztesen. Az ekkor firkafelettre kerülő szövegek a régi kormányt marasztalják el, szidalmazták és az újat éltetik. Több ábra és ábratext a leköszönő hatalmat „búcsúztatja”: FSN – AI PIERDUT²⁵, NU/ PDSR²⁶, ahol az elmarasztalt párt neve mellé keresztbe tett sarló és kalapács került; vagy a tiltójelbe kerülő stilizált sarló és kalapács. Egy ábratexten Ion Iliescu rács mögötti arca látható, a karikatúra jelentését a mellette található 3 MANDATE²⁷ firka magyarázza: az elnöknek ez már a harmadszori jelölése volt. Más szövegek az új elnököt és kormányt éltetik, biztatják szójáték és rigmus formájában: VICTORIE²⁸; CDR, CDR/ ILIESCU/ nu mai e!²⁹ Az igazi

20. 7 ÉV HAZUDOZÁS, KORRUPCIÓ ÉS TOLVAJLÁS.

21. ELADOM SÜRGŐSEN ILIESCUT.

22. Az ábra és a szöveg összekapcsolódását Verebelyi Kincső *szöveges képnek* nevezi (1995. 222.). Találóbbrak tartom esetünkben a Balázs Géza meghatározását, aki *ábraszövegnek, ábratextnek* nevezi az ábra és a szöveg szervezesebb viszonyát, kontextuális vagy grammatikai kapcsolatát (1994. 222.). A továbbiakban én is ezzel a megnevezéssel élek.

23. ÉBRESZTŐ ⇄; SZAVAZZ A ⇄-RA.

24. SZAVAZZ A KAPU KULCSÁRA.

25. FSN – VESZTETTÉL

26. Nem a PDSR-t. A FDSN 1996-ban felvette a PDSR (Partidul Democrat Social Român, Román Szociáldemokrata Párt) nevet (vö. Kósa i. m. 209).

27. 3 MANDÁTUM.

28. A szójáték a román *victorie* (győzelem) szó utolsó és az *Emil* személynév első betűjének hasonlóságán, illetve összevonásán alapszik.

forradalmi rendszerváltást ettől az új kormánytól és elnöktől remélték: *Revoluția acuma; Adevărul/ acum!*³⁰

1997 márciusában a graffitik már az új kormánnyal jelentkező gazdaságpolitikai intézkedéseket, az inflációt kommentálják, minősítik: ȚAPUL ȘI CU/ CHIORUL OMOARĂ/ POPORUL; CDR=SĂRĂCIE; CDR=RAHAT³¹; valamint az elnököt hurrogják le: JOS EMIL ȚAPU!; JOS ȚAPU!; JOS CAPRA!³² A Țapul (bakkecske) és Capra (kecske) Constantinescu elnök sajátos szakálla miatt kiérdemelt gúnynevei, a Chiorul (vakci, kancsal) pedig a miniszterelnök, Victor Ciorbea szemhibájának és vastag szemüvegének szól.

A közeledő napfogyatkozás (1999) és elnökválasztás (2000) képezte azon szöveg létrejöttének ürügyét, amely a fény hiányához, a sötétséghez hasonlította Emil Costantinescu kormányzásának időszakát. A szöveg elutasítja, lehurrogja az elnököt: JOS/ ECLIPSA/ JOS ȚAPUL³³.

A 2000-ben (november 26.) lezajló elnökválasztások is nyomot hagytak Kolozsvár falain. A legtöbb pártot lehurrogták az első forduló előtt kitermelődő falfirkák: JOS CDR!; JOS PNL!; JOS PNȚCD!; Jos PNȚ-istii!³⁴ Az elnöki pozíció esélyesei közül többet is támogattak a falfirkák: ISĂRESCU, ILIESCU, VADIM. Az első forduló előtt keletkező szövegek nagy része a technokrata Mugur Isărescut éltetik: ISĂRESCU PREȘEDINTE!³⁵, valamint a Moszkvában tanult posztkommunista Ion Iliescut és a szélsőséges nagyromániás jelöltet, Corneliu Vadim Tudort marasztalja el: CINE NU GÂNDEȘTE/ VOTEAZĂ/ ILICI SAU VADIM³⁶. Az Ilici (Iljics) név Ion Iliescu gúnyneve, a jelölt oroszbarátságát, baloldaliságát pellengérezzi ki. Iliescut a demokratikus államrendszerben elfogadhatatlan harmadszori jelölésért, „fejezetért” is támadják a szövegek: NOI CU ILIESCU „CAP” III./ CONCLUZIE: NU-L VOTAȚI!³⁷. Vadimot pedig a pályafutása és kampánya során is tanúsított agresszív politikáért és intole-

29. CDR, CDR, ILIESCU nincs többé!

30. *Forradalmat most; Az igazat, most!*

31. A BAKKECSKE ÉS A VAKSI A NÉPET ÖLI; CDR=SZEGÉNYSÉG; CDR= SZAR.

32. LE A BAKKECSKE EMILEL!; LE A BAKKECSKÉVEL!; LE A KECSKÉVEL!

33. LE A NAPFOGYATKOZÁSSAL, LE A BAKKECSKÉVEL!

34. LE A CDR-VEL!; LE A PNL-VEL!; LE A PNȚCD-VEL!; LE A PNȚ- PÁRTIAKKAL!
(PNL – Partidul Național Liberal, Nemzeti Liberális Párt; PNȚCD – Partidul Național Țărănesc Creștin-Democrat, Kereszténydemokrata Nemzeti Parasztpárt; PNȚ – Partidul Național Țărănesc, Nemzeti Parasztpárt).

35. ISĂRESCUT ELNÖKNEK!

36. AKI NEM GONDOLKODIK, AZ ILJICSRE VAGY VADIMRA SZAVAZ.

37. MI ILIESCUVAL III. „FEJ”. [a fejezet szóból]/KONKLÚZIÓ: NE SZAVAZZATOK RÁ.

ranciáért VADIM/SPAIMA CURVELOR³⁸. Ez a jelölt ugyanis a romániai társadalom radikálisabb megváltoztatását is felvette programjába.

Az 1996-os választásokon elbukott PDSR-nek most győzelmet hoztak a választások. Az államelnök-választás második fordulójába (december 10.) ezen párt jelöltje, Ion Iliescu és a szélsőséges PRM jelöltje, Corneliu Vadim Tudor jutott be. A csalódott ellenzékéből került ki az a firkáló, aki a következőket írta a falra: PE ORICARE ÎL VOTAȚI/ TOT RĂMĂNEȚI ÎNȘELAȚI³⁹. De mindkét jelöltnek akadtak támogatói is a falfirkálók között. A PDSR jelöltjét biztatták a Moș Guerillă/ PREȘEDINTE!; VOTAȚI Moș Guerillă!⁴⁰ szövegek. A *Moș Guerillă* (Gerilla Apó) Iliescu beceneve, alakilag hasonló a román *Moș Gerilă* (Télapó) szóval, amelyre rájátszik. A nagy-romániás jelöltnek horogkereszttel „kedveskedtek” az őt népszerűsítő firkálók, a neve (VADIM) alá rajzolja. A szélsőséges nézetek nem álltak távol azoktól a firkálóktól sem, akik a Potaiissa mellékutcát az egykori hírhedt román Vaszgárda vezetőjéről „nevezték el”. Egy itt található ingatlan falára felírták a STRADA C. Z. CODREANU⁴¹ „utcanevet” és a fasiszta szervezet valamikori jelmondatát: SUS GARDA/ TOTUL/ PENTRU ȚARĂ⁴².

Az 1989 utáni többszöri polgármester-választás is élénken foglalkoztatja a kolozsvári közvéleményt. 1992-ben választották meg először Gheorghe Funar Kolozsvár polgármesterének. Az 1996-os választásokat megelőzően a város több pontján megtalálható Jos Funar; MUIE FUNAR; SUGE/ FUNAR; ADIO GHIȚĂ; ADIO GHIȚĂ=PENSIONAREA⁴³ firkálásokkal „búcsúztatta” az ellenzék a polgármestert. A harmadszori megválasztása (2000) után jött létre a FUNAR 4 EVER, díszes kivitelezésű falfirka. Pár hónappal később az ellenzék kiegészítette a graffitit, az így keletkező szöveg a FUCK FUNAR 4 EVER, ami teljesen más jelentést hordoz az örökkévalóságot illetően. Romániában a választások többnyire etnikai alapon zajlanak a magyarság részéről. Kolozsváron is a helyhatósági választásokra ez volt jellemző. A polgármesternek a románok között is népes ellentábora van. Talán megkockáztatható az a kijelentés, hogy a polgármester-ellenes szövegeket a román ellenzékiek mellett zömmel magyarok firkálták.

38. VADIM A KURVÁK RÉME.

39. BĂRMELIYKRE SZAVAZTOK, BECSAPOTTAK MARADTOK.

40. Gerilla Apót ELNÖKNEK!; SZAVAZZATOK Gerilla Apóra!

41. C. Z. CODREANU UTCA. Csupán tájékoztatásként említem meg, hogy az érintett ház-fal közelében található a szélsőjobboldali Nagy-Románia Párt ifjúsági szervezetének székháza.

42. GÁRDA FEL, MINDENT A HAZÁÉRT.

43. Le Funarral; SZOPJ, FUNAR; SZOPJ, FUNAR; ÁGYŐ GHIȚĂ (=a román Gheorghe név becéző alakja); ÁGYŐ GHIȚĂ=NYUGDÍJAZÁS.

A polgármesterrel kapcsolatban a legutóbbi szöveg 2002 márciusában került a kolozsvári románság egyik szimbólumának számító, román hősök emlékére – éppen a polgármester által – állított (fellegvári) emlékmű oldalára: *Te iubesc Funar*⁴⁴. Alatta egy név is van: Attila. A szöveg cinikussága nemcsak a firkafelület kiválasztásából adódik, hanem abból a tényből is, hogy a firkáló – mint aláírásából kitűnik – magyar nemzetiségű. Az Attila név csak magyar személynév lehet, a legmagyarabb név, ha úgy tetszik. A polgármester magyarelles intézkedéseit az érintett lakosság folyamatosan receptálhatja. A szóban forgó szöveg következképpen mindenki számára ironikus töltetű.

Található néhány olyan politikai-közéleti jellegű graffiti is, amely az ország, a fennálló rendszer sorsával, állapotával kapcsolatban megfogalmazódó általános (negatív) megjegyzést, véleményt tartalmaz. Van köztük pesszimista hangvételű firka (*ROMANIA IS DEAD*), a rendszert vehemensen bíráló szöveg is (*SYSTEM FUCKED UP @; FUCK/ THE ROUMANIAN/ SYSTEM!*). Egy tömbházlakás bejárata mellett egy szöveg az ország helyzetét ironikusan érzékelteti: *ROMÂNIA/ ⇔/ PRIMA LA/ DREAPTA*⁴⁵.

Amint a bevezetőben is jeleztem, az etnicitás jelen van a kolozsvári közéletben, a konfliktusokat éltető diskurzusok egyik meghatározó sajátossága. A firkálások esetében is számolnunk kell ezzel. A belpolitikai graffitik fennmaradó hányada éppen az etnicitásról az etnikumok közötti viszonyról, ellentétről szól, a többség–kisebbség problémájából adódik. A '89-es változások óta a romániai politikai életben állandóan napirendre kerülő téma a magyar oktatás, az önálló magyar egyetem és kollégiumok, egyházi ingatlanok visszaadásának, létrehozásának kérdése. Kolozsvárnak volt több magyar egyeteme. Időrendben a harmadikat 1872-ben hozták létre. Ez volt az uralkodóról elnevezett Ferenc József Tudományegyetem, amelyet 1945-ben a neves tudósról, Bolyai Jánosról Bolyai János Tudományegyetemre kereszteltek. Ezt az egyetemet 1959-ben az akkori román hatalom elvette, erőszakosan egyesítette, egybeolvasztotta a román Victor Babeş egyetemmel⁴⁶, majd a magyar nyelven tanulók számát fokozatosan csökkentette, a magyar nyelvű oktatást redukálta és bizonyos karokon végleg be is szüntette (pl. a Műszaki Főiskolán, Agronómián máig nem indult újra a magyar nyelvű oktatás). Mindeddig a politikai diskurzusokban a hatalom a magyar egyetem visszaadásától elzárkózott, vagy köztes megoldásokat javasolt

44. Szeretlek Funar.

45. ROMÂNIA ⇔ JOBBRA AZ ELSŐ.

46. Az adatok Gaal György várostörténeti kronológiájából származnak (Gaal 2001.).

(Petőfi–Schiller egyetem). Erről vall a BOLYAIT! – magyar nyelvű graffiti, a Bolyai János Tudományegyetem körüli ma is aktuális vita lenyomataként.

Erdély autonómiáját kéri a SZABAD ERDÉLYT!, egyébként több városban megtalálható magyar nyelvű falfirka. Ezt az óhajt fejezi ki a több helyen fel-lelhető ERDÉLY graffiti is.

A politikai graffiti egészéről elmondható, a hatalommal, hivatalos diskurzussal szemben szerveződő, ellenzéki beszédmód, ahogy azt már megfigyelhettük. Azonban az is előfordul, hogy a firkafelületre kerülő szöveg megerősítése (esetleg: triviálisabb továbbgondolása) a hivatalos vagy kvázi-hivatalos diskurzusoknak. Ilyen például az a szöveg, amely a december elsejei (2001), román nemzeti ünnep alkalmával került a „román Főtér” melletti egyik reklámtáblára: MUIE/ LA/ UNGURI DE 1. DECEMBRIE⁴⁷. Tartalma, nacionalista töltete rokon az ünnepségen elhangzott beszédekével.

Szintén megerősítés-jellegűek a 2002. március 15-én magyar részről megtartott, az 1848-as forradalomhoz és szabadságharchoz fűződő magyar nemzeti ünnep, valamint az ugyanakkor román részről a polgármester jubileumának kapcsán rendezett ünnepség után megszülető szövegek. Ilyen falfirkák a Báthory István magyar középiskola falára került: MUIE/ UDMR⁴⁸, valamint a magyar templomra került MUIE/ HUNGARY⁴⁹ szövegek, amelyek a romániai magyarság egészét és Magyarországot marasztalták el. Magyarországot a Romániával is elfogadtatott, határon túli magyarokat támogató státustörvény miatt is támadhatták ebben az időszakban.

Az interetnikus viszony kifejeződése a magyar református lelkészi hivatalra felkerülő TOȚI UNGURII SUNT TURISȚII!⁵⁰ szöveg. A firkálást eltávolították, mivel meglétével, tartalmával nem értettek egyet. A firkálók ezt kihívásként értelmezték, és így válaszként a lefestett felületre a következő szövegeket írták: UNGURI/ SUNT TRIȘȚI; UNGURII/ SUG⁵¹. Ugyancsak az adott etnikumot sértő a Brassai Sámuel magyar iskolára kerülő MUIE LA UNGURI⁵² felirat is. Ugyanígy nem véletlenül kerül a hazafias román iubesc ROMÂNIA⁵³ graffiti az Apáczai Csere János magyar középiskola falára. A szöveg az intézmény képviselte magyarság irányába történő demonstráció, jelzés. A helybéli szá-

47. SZOPÁS A MAGYAROKNAK DECEMBER 1. ALKALMÁBÓL.

48. SZOPJ, RMDSZ. (Az UDMR betűszó – Uniunea Democrată Maghiară din România – az RMDSZ – Romániai Magyar Demokrata Szövetség – magyar érdekvédelmi szervezet román rövidítése.)

49. SZOPJ, HUNGARY.

50. MINDEN MAGYAR TURISTA.

51. A MAGYAROK SZOMORÚAK; SZOPNAK A MAGYAROK.

52. SZOPÁS A MAGYAROKNAK.

53. szeretem ROMÁNIÁT.

mára nyilvánvaló a firkáló üzenete. Az iskola kapujára került szöveg tartalmát tekintve már nyíltabb inzultáció a magyar etnikum irányába: SUȚEȚI TOȚI PULA/ DIN APAȚAI⁵⁴. A firkáló nemzetiségi kilétére utalhat a helytelenül, román karakterrel írt Apáczai (Apațai) iskolánév.

Az etnikumközi kommunikáció, „párbeszéd” valósul meg abban a törekvésben, amely az együttélő etnikumok helyi szimbólumainak megjelölésére, megbélyegzésére irányul. Ezek az etnikus helyek, amelyeknek éppen az etnicitással felruházott jellegét akarják megsemmisíteni, deflorálni a rivális diskurzus képviselői. Mindkét részről hozható erre példa. Magyar részről a fentebb részletezett román emlékmű esetét vagy a Școala ardeleană⁵⁵ szoborcsoport hátoldalára kerülő FUCK YOU! szöveget sorolnám ide. Román részről a Mátyás és Szentháromság szobrok tagekkel⁵⁶, együttesek neveivel stb. való megjelölése⁵⁷, a Farkas utcai református templom BITCH címkéje és a fentebb szintén tárgyalt magyar iskolák firkái tartoznak ide.

A falfirkálásban tetten érhető etnicitás voltaképpen a két rivális etnikus diskurzus lenyomata. Ugyanaz a térfoglalási-térteremtési szándék fedezhető fel mögötte, ami az említett diskurzusok sajátossága is. A firkálók a graffiti eszközeivel ugyanazt végzik el: megsemmisíteni, illetve kialakítani, megerősíteni igyekeznek etnikus tereket, ahogy azt fent már bemutattuk. Mindezek színté mágikus eljárásként értelmezhetők: az etnikumok intézményeinek, szimbólumainak megjelölése az adott nemzetiségek irányába történő agresszió, inzultáció. Az etnikus szimbólumok összefirkálása sértés, a szimbolikus tér-birtoklás és negligálás gesztusaként is értelmezhető. Ezeknek a gesztusoknak, az etnikumok felé való jelzésnek a megvalósulását tekintve kijelenthetjük, hogy nem egyenlőtlenül oszlanak meg a nemzetiségek között. Az arányokat tekintve több a magyar etnikumot sértő és magyar szimbólumokat megjelölő szöveg, mint a magyarok részéről megnyilvánuló nemzetsérsítés.⁵⁸

A külpolitikai, médián keresztül ismertté váló fontosabb események nyomaival is számolhatunk a kolozsvári graffitik esetében. Azonban az ilyen jellegű szövegek mennyisége elenyészően csekély, a belpolitikai események valószínűleg elvonják a figyelmet a külpolitikai válságoktól. Ilyen eseményekről árulkodnak a Clinton-botrány nyomán kitermelődő szöve-

54. SZOPJATOK MIND FASZT AZ APÁCZAIBÓL.

55. Erdélyi iskola, néhány román értelmiségi által képviselt iskolai kezdeményezés, csoportosulás a 19. században.

56. Tagnek nevezik a firkáló választott nevének egyéni stílusú „aláírását”. (Kresalek 2000. 325.)

57. Hernádi, aki a firkálásokat motiváció szerint is csoportosítja, deflorációs firkálásnak nevezi a felület ilyen jellegű elcsúfítását (1986. 49.).

58. Lásd a mellékelt szövegterát!

gek: KLINTON FUCK YOU; LEVINSZKY. A firkálókat a NATO-csatlakozás ügye is foglalkoztatta, egyesek ellenzékiként viszonyultak Románia csatlakozásához: NU LA NATO; JOS NATO; akad olyan ábratext, amelyen egy horogkereszt száraiba van beírva a NATO négy betűje; mások mellette voksoltak: NU MAI INSULTATI NATO⁵⁹.

Vallási és szektagraffitik

A gyűjtött falfirkák ezen tematikus csoportjáról általánosan elmondható, hogy nemzetközileg ismert és elterjedt szövegeket tartalmaznak. Az ilyen típusú szövegeket, vallásos propagandákat nyugatról beszüremelő firkálási szokás eredményeként tekinthetjük. Importgraffitik, ha úgy tetszik. Nagyrészt egy vallásos eszmény kifejeződései, egy virtuális-ideális világot, valóságot teremtenek. Romániában 1989 előtt a szekták vissza voltak szorítva, de az új demokrácia lehetővé tette a vallásos elképzelések szabad propagálását. Ma már a szekták képviselői megállítanak az utcán, bekopognak a házakba hitük népszerűsítése végett. Az ortodoxia arra kényszerül, hogy teret engedjen az újabb vallásoknak.

A vallási és szektagraffitik mondanivalójukat a keresztény kultúra elemei, toposzai segítségével közlik. Ezen falfirkák nagy része a Bibliából vett, kimerevített jelszókat, jelmondatokat tartalmaznak. Ezek szólnak Istenről, minőségeiről: ISTEN; ISUS E DOMN; ISUS IS THE LORD; ISUS E VIU; DUMNEZEU ESTE/ DRAGOSTE; ISUS/ LUMINA/ LUMII⁶⁰; az emberekhez való viszonyáról: ISUS TE IUBEȘTE; ISUS VINE CURÎND⁶¹. A gyűjtött anyagban található vallásos húsvéti köszöntőformula is: HRISTOS A ÎNVIAT/ ADEVĂRAT A ÎNVIAT⁶².

A szekták közül falfirkálás terén az ateisták, sátánisták (és anarchisták) képviseltetik magukat. A vallásos, keresztényi szövegekkel szemben egy negatív jövőképet, állapotot forgalmaznak: NO FUTURE; +/HOLBI END OF/ THE/ ROAD; GOD IS AWESOME; FUCK GOD; SATANIȘ; mindezek mellé sátánista (és anarchista) szimbólumok kerülnek: fordított kereszték, fordított ötágú csillogok stb. A kegyeletsértés szándéka, a keresztényi értékek és értékrend radikális elutasítása mellett az adott etnikum irányába is jelzés a magyar református templom falára került SATAN szöveg.⁶³

59. NE A NATÓBA; LE A NATÓVAL; HAGYJÁTOK BÉKÉN A NATÓT.

60. ISTEN; JÉZUS AZ ÚR; JESUS IS THE LORD; JÉZUS ÉL; ISTEN A SZERETET; JÉZUS A VILÁG VILÁGOSSÁGA.

61. JÉZUS SZERET TÉGED; JÉZUS JÖN NEMSOKÁRA.

62. KRISZTUS FELTÁMADOTT, VALÓBAN FELTÁMADOTT.

63. Az érintett templomot az utóbbi évben teljesen elborították a graffitik.

Nem tekinthető általánosnak, mindazonáltal akad egy példa arra, hogy egy egyén bibliai idézetet használ fel konfliktusának nyilvánossá tételéhez. Valakinek új – éppen házat építő – szomszédjával támadt nézeteltérése a szomszédos telkek határait illetően. Erről tanúskodik az általa saját kapujára felírt, konfliktusát nyilvánossá tevő szöveg: BIBLIA ZICE/ DEUTERONOM CAPITOL 27/ VERSET 17/ „BLESTEMAT SĂ FIE/ CEL CE VA MUTA HOTARELE/ APROAPELUI/ SĂU”⁶⁴. Ez a szöveg mindenképpen határesetnek számít: szerzőjét azonosítani tudjuk, aki egyéni nézeteltérését viszi a nyilvánosság elé. Csak funkcionálisan tekinthető graffitinek.

Sporteseményt, sportéletet tükröző falfirkák

Az ide sorolható firkák esetében rajzolható ki a leginkább a létrehozók köre, a szerzőség kérdése kevésbé vitatható és főként a futballrajongók táborára szűkíthető. Ezek a firkák egy szabad idős sporttevékenységhez köthetők, és két nagyobb tematikai egység különböztethető meg. Egyik tematikus tömböt a helyi, futballcsapat köre szerveződik, a csapat rajongói által kitermelt firkaözön jelenti, a másik hányadot pedig a tágabb, nagyobb érdeklődést keltező országos és nemzetközi jellegű sportesemények leképezése teszi ki.

Az első csoportba tartoznak tehát a kolozsvári Universitatea futballcsapatról szóló, azt népszerűsítő és az ellenfelek csapatát lehurrogó firkálások. Ezek a firkálások elfoglalják a csapat stadionjának kerítését, annak teljes felhasználható felületét, a környező épületek falait, emellett a város egész területén szétszórva megtalálhatóak.

A futballstadion kerítésén található firkálások egy egészen sajátos retorikát képviselnek. Itt a legelső firkálás a NO MAN'S LAND volt, amely lehetett akár albumcím is, de akár a kerítés ürességére, a firkáktól való mentességére, „gazdátlanságára” vonatkozhatott. Az utóbbi 2–3 év azonban rácaffolt erre a tartalomra. Ma gyakorlatilag nincs olyan felület a kerítésen, ahova ne került volna szöveg. A firkálók azok, akik magukat városszerte „U” FANATICS; „U” ZEBRAS COMMANDO; GRUPPO CENTRALE; VECCHIJA GUARDIJA @ULTRAS; VECCHIA GUARDIA CL@J szurkolótáborokként, ultrákként definiálják. Ez az öndefiníció egy nemzetközi hatásnak tekinthető, Európa nagyobb városaiban az ultrák jelenlétére hasonló graffitik utalnak. A Kolozsváron gyűjtött szövegekben, megnevezésekben mindig kiemelik a csapatot jelentő U betűt, amelyet önmagában is előszeretettel írnak fel mindenhová. Több helyen

64. A BIBLIA MONDJA, MÁSODIK TÖRVÉNYKÖNYV, 27. FEJEZET, 17. ZSOLTÁR: „ÁTKOZOTT, AKI ODÁBB TOLJA FELEBARÁTJA HATÁRKÖVEIT”.

hangoztatják az 1919-es évszámot, mint a klubcsapat és szurkolótábor létrejöttének időpontját: ①ULTRAS/ din/ 1919; S①UPERIORI/ DIN 1919⁶⁵. Ehhez az országos viszonylatban korainak számító megalakulási időponthoz viszonyítva marasztalnak el más – egyébként országos szinten is jobb eredményeket elérő és elért – csapatokat:

	STEAUA	VOI UNDE
	DINAMO	AȚI FOST
1919...	RAPID	CIOROILOR?. ⁶⁶

A szurkolófirkálók saját helyzetüket, ars poeticájukat is megfogalmazzák: PATRIOȚI LOCALI „U”/ ÎMPOTRIVA SUDIȘTILOR/ PARAZIȚI⁶⁷. Ezen meghirdetett népszerűsítési program értelmében biztatják csapatukat, beszélnek a nevében: SUPERIORI PÂNA LA MOARTE, HAI „U”; 4 EVER DOMINĂM/ CAMPIONATUL; „U” SUPERIORI/ MEREU; 2000 DOMINAȚIA INCEPE...→„U”; IN MEMORIAM „U” 2000⁶⁸; és dicsérik játékosaikat MERSI/ NELUȚU⁶⁹; NELUȚU/ 4 EVER/ „U”. Ugyanezen felsőbbrendűségi érzéstől vezérelve minősítenek más csapatokat, azok szurkolóit, játékosait: MUIE/ STEAUA; MUIE/ GLORIA; SUG/ DINAMOVIȘȚII; STELIȘȚII/ SUG PULA; MORI/ JEANE/ LA FUNDENI; MORI/ PĂDUREANU; MUIE/ MITICĂ⁷⁰. Amint látjuk az ebbe a csoportba tartozó firkák elsősorban hatni akarnak. A firkálók a város számára népszerűsíteni kívánják a csapatot, ébren tartani a város lakosságának a érdeklődését a kedvenc csapat iránt. Nem véletlenül jelentkeznek tömegesen ezek a szövegek akkor, amikor a csapat teljesítménye megromlott, sikerei megfogyatkoztak.

A csapatot népszerűsítő szövegek a mindenkori településlakó elemi érzésére, a lokálpatriotizmusra apellálnak. A lokálpatriotizmus nyilvánul meg a szövegekben, a befogadókban is ezt az érzést igyekeznek kiváltani, aktivizálni. A legtöbb szöveg azt hirdeti, hogy a klubcsapat a városé: „U” CLUJ⁷¹. Ugyanezen logika alapján jelennek meg az ellenfél csapatnevei helyett gyakran a város, illetve régió nevei: „U” ANTI BUCUREȘTI/ ANTI TOȚI; SUDIȘȚI

65. ①ULTRÁK 1919-TŐL; SZ①UPERIOROK 1919-TŐL.

66. STEAUA TI HOL
DINAMO VOLTATOK

1919...RAPID CSÓRÓK? (A csóró szó cigánypurdét és csókát egyaránt jelent.)

67. „U” LOKÁLPATRIÓTÁK A PARAZITA DÉLIEK ELLEN.

68. FELSŐBBRENDŰEK MINDHALÁLIG, HAJRÁ „U”; 4 EVER URALJUK A BAJNOKSÁGOT; „U” MINDÖRÖKKÉ FELSŐBBRENDŰEK; 2000 AZ URALOM KEZDŐDIK... →„U”; IN MEMORIAM „U” 2000.

69. KÖSZ NELUȚU.

70. SZOPJ, STEAUA; SZOPJ, GLORIA; A DINAMOSOK SZOPNAK; A STEAUASOK FASZT SZOPNAK; HALJ MEG JEANE LA FUNDENI; HALJ MEG PĂDUREANU; SZOPJ, MITICĂ.

71. „U” KOLOZSVÁR.

PROȘTI⁷² stb. Tetten érhető a szövegekben hangsúlyosan jelenlévő erdélyi–déli, kolozsvári–bukaresti ellentét, amely a közgondolkodást is meghatározza. A szurkolás ennek hangoztatására is ürügyként szolgál. Így a csapatok lehurrogása közvetve történik, a városon, régióon keresztül. A másik, népszerűsítési oldalon a firkálók felhasználják a város központi szerepét az erdélyi országrészen: „U” CLUJ/ CAPITALA/ ARDEALULUI⁷³. A népszerűsítés–lehurrogás a szurkoláshoz hasonlóan gyakran túlzó formákat ölt: TOȚI SUG PULA; MAMĂ, TE IUBESC, DAR NU CA PE „U”⁷⁴.

A város közterein található helyi sportélethez fűződő falfirkák közül leggyakrabban a MUIE RAPID; MUIE STEAUA; ANTI GLORIA; SUDIȘTI PROȘTI; „U” ANTI BUCUREȘTI/ ANTI TOȚI; SUPER „U”; „U” 4 EVER; „U” PREDATU – IL PRINCIPE⁷⁵ szerepelnek. Legtöbb esetben megtalálható mellettük az alternatívaként kínált, népszerűsített csapat rövidített formája: „U” CLUJ, amely szójáték formájában is megjelenik: NUMAI/ „U”NA.

Az Universitatea ellenfelének számít a másik helyi csapat, a CFR. A néhány évvel ezelőtti találkozó fölényes győzelméről tanúskodik az U–CFR 10–0 felfirkált eredmény, illetve a BULLSHIT! szöveg. Mellette egy ábra található, az ellenfél csapatának a megszemélyesítése: akasztott ember, nyakában CFR felirattal. Legutóbb 2002. november 2-án találkozott a két csapat a CFR Gruia utcai otthonában. Az Universitatea szurkolótáborába biztos volt az idegen pályán való győzelemben, az időpontot is megnevezték: a mérkőzés előtti napokban firkálták fel a város több pontján az ARDE GRUIA NUMAI „U”; „U” ARDE GRUIA/ 02. 11. '02⁷⁶ szövegeket.

A második csoportba sorolható, országos és nemzetközi sportélethez kapcsolatos szövegek legnagyobb hányada szintén a futballhoz kötődik. (SCOTTIE PIPPEN 33 kosárlabdázó, DEL PIERO futballista sztárjátékosok és FORZA ROMA klubcsapat nevén kívül nem találtam a többihez foghatóan reprezentatív falfirkát.)

Az 1994-es futball vb-n Románia legyőzte az Egyesült Államokat. Ekkor keletkeztek a ROMÂNI ANEXAȚI S.U.A.¡; S.U.A. PĂMÂNT ROMÂNESC!!!⁷⁷ firkálások.

72. „U” BUKAREST ELLEN/ MINDENKI ELLEN; HÜLYE DÉLIEK.

73. „U” KOLOZSVÁR ERDÉLY FŐVÁROSA.

74. MINDENKI FASZT SZOP; ANYA, SZERETLEK, DE NEM ÚGY MINT AZ „U”-T.

75. SZOPJ, RAPID; SZOPJ, STEAUA; GLORIA ELLEN; HÜLYE DÉLIEK; „U” BUKAREST ELLEN/ MINDENKI ELLEN ; SZUPER „U”; „U” 4 EVER; „U” PREDATU – IL PRINCIPE.

76. ÉG A GRUIA CSAK AZ „U”; „U” ÉG A GRUIA/ '02. 11. 02.

77. ROMÁNOK, CSATOLJÁTOK AZ AEÁ-T! AZ AEÁ ROMÁN FÖLD!!!

Ugyanezen a vb-n, a román–argentín találkozón, román győzelem született. Ezt ünnepli a falra került eredmény: ROMÁNIA 3–2 ARG[ENTINA].

A 2001-es magyar–román mérkőzésen kiváló teljesítményt nyújtó játékos neve is több helyen szerepel a városban: ADRIAN ILIE.

A 2002-es futball vb 2001-ben zajló selejtezőjében Románia Szlovéniával is szembekerült. Ettől a mérkőzéstől a románok, a válogatott addigi jó szerepléséből kiindulva, jó eredményeket vártak. Ekkor jelentek meg a hazai válogatott elsőprő győzelmét és az ellenfél csúfos bukását jósoló szövegek: ROMÁNIA–SLOVENIA 666–0; coprofagia/ salvează/ SLOVENIA.⁷⁸

Ífjúsági graffitik

Ebbe a csoportba azok a falfirkák tartoznak, amelyeket leginkább a fiatal korosztályhoz (pontosabban: a serdülőkorhoz) köthetünk. Ezek a szövegek találhatóak a legnagyobb mennyiségben Kolozsváron, azonban nagy részük „gyűjthetetlen”. Alig található olyan felület, ahova ne került volna valamilyen firkálás, megjegyzés, név, karcolás, ábra stb. Ezek a szövegek olyan tartalmakat hordoznak, olyan életérzéseket, világképet stb. fejeznek ki, amelyek ezt az „átmeneti” társadalmat a leginkább foglalkoztatják. Funkciójuk ezen ifjúság meglétének, preferenciájának a társadalom irányába történő demonstrálása, a korosztály önidentifikációjának elősegítése. Az ifjúsági csoportkultúrán belül a szövegek viszonylatában több érdekeltségi terület különíthető el. Ilyen alegységek a zenei együttesek, sztárok nevei, jelszavak, szexuális (tabu) témák, komemoratív szövegek stb.

Az együttesekről szóló, sztárok neveit megörökítő falfirkák terjedelmes hányadát teszik ki az ifjúsági szövegeknek. A könnyűzene területéről szinte minden divatos együttes képviselteti magát: BUG MAFIA; PARAZITII; GUN-S'N'ROSES; DEPECHE MODE; METALLICA; KREATOR; SEPULTURA; KEEP THE FAITH; RAMMSTEIM stb., amelyek Kolozsvár fiatalságának zenei ízlését kielégítik. A zenei műfajok területén az ifjúságon belül több vízszintes csoportosulás különül el: rockerek, punkok, rap- és techno- kedvelők, manele hallgatók stb. Ezek a csoportok egymás zenei ízlését lehurroghatják (MUIE MANELIȘTILOR⁷⁹), a saját zenei stílusukat és életfelfogásukat népszerűsíthetik (BORN TO ROCK, DRINK & FUCK).

78. A koprofágia menti meg SZLOVÉNIÁT.

79. SZOPÁS A MANELESEKNEK.

Az együttesek, sztárok neveinek megjelenítése a falakon az ifjúság számára olyan mentális tért teremt, amelyben ezek a kedvencek jelenvalóvá válnak. Együttesekkel, sztárokkal rendezik be életterületüket, otthonossá teszik a maguk számára. Ezek a típusú szövegek az iskolák környékén hatványozottabban vannak jelen, mintegy ellensúlyozva az onnan érkező hivatalos kultúrát. A sztároktól a médián keresztül a rajongókhöz eljutott vélemények, mondások szállóigékké válnak, saját életérzéseként kerülnek a falakra. Ilyen a Kurt Cobain zenei bálványtól kölcsönzött mondás: PUNK'S NOT DEAD, ahol az A anarchia jelként (A) szerepel: A a körben⁸⁰. Az anarchia jel egyébként a punkok szimbóluma. A mindenféle autoritás, rendszer ellen lázadók jelképét az ifjúság is nagy előszeretettel használja. Több szövegben és önállóan is előfordul a kolozsvári firkafelületeken.

Ebbe a tematikus tömbbe tartoznak a szórakozóhelyeket megőrkítő szövegek: FRANCO & NERO, JUNGLE stb. A SIDA ÎN OK⁸¹ falfirka arra a hírre – álhírre – keletkezett, mely szerint a népszerű szórakozóhelyen/diszkóban HIV-vírussal fertőzött fecskendőkkel szurkálják a közönséget. Később mások a kompromittáló szöveg első betűit eltüntették, a szöveget írásjelekkel ellátva a szórakozóhely reklámjává változtatták: DA, ÎN OK!⁸

Az erotikus témák egyrésze szerelmi vallomás (TE IUBESC/ MIHAI⁸³, SZERETLEK MARIKA, MARY, I LOVE YOU MAN stb.), áthúzott stilizált szívek, nevekkel. Más része a társadalomban tabuként kezelt szexualitás nyersebb, obszcénebb megjelenítése. Gyakoriak a genitáliákat jelentő szavak, nemi aktussal kapcsolatos szövegek, melyeknek tabutörő funkciója nyilvánvaló. A szeméremsértés és polgárpukkasztás is vezérli a firkálókat, amikor ezeket a szövegeket forgalmas terekre helyezik el. Ilyen például a Szamos-parti zöld övezetben található SEX ÎN GRUP⁸⁴ firka, amit más még meg is toldott az ÎN NATURĂ⁸⁵ kiegészítéssel. Az egyik leggyakrabban előforduló obszcén kifejezés – mint már láthattuk – a *muiie*⁸⁶. Egy szellemes firkáló, kihasználva az alaki hasonlóságot, a román nyelvű *Üdvözlégy Mária...* kezdetű ima egyik sorába foglalta az obszcén firkát. A helyzetkomikummal való játék a kiegészítésben rejlik: BINECUVÎNTATĂ EȘTI ÎNTRE MUIERI⁸⁷.

80. Vö. Grasskamp: „ez a jel a graffiti kultúrát kvázi programszerűen hódította meg” (1986. 92.).

81. AIDS AZ O.K.-BEN.

82. IGEN, AZ O.K.-BEN!

83. SZERETLEK MIHAI.

84. CSOPORTSZEX.

85. A TERMÉSZETBEN.

86. SZOPJ, SZOPÁS.

87. ÁLDOTT VAGY TE AZ ASSZONYOK KÖZÖTT.

A szexualitással kapcsolatban található más természetű falfirka is. Ilyen a humoros STOP THE COKALLAR'S INVAZION, vagy az óvszerrel kapcsolatos reklámparódiák: DUREX MAKERS OF CONDOM!, SAFE YOUR LIFE USE CONDOM. Valaki a szűznek tartott ismerőseit is rangsorolta: TOPU VIRGINILOR:/ 1. BALONCA/ 2. JULA/ 3. BANCEU/ 4. CHELU/ 5. ȚOICU⁸⁸.

Az okkupáció és véleménynyilvánítás gesztusa mellett nem hagyható figyelmen kívül a saját egzisztencia nyomának hátrahagyására irányuló vágynak a megnyilvánulása, amely a *turizmus rituáléjához* (Grasskamp i. m. 94.) is hozzátartozik. A *komemoratív* szövegek⁸⁹ nagyon gyakoriak Kolozsváron is. Egy részük az Itt jártam..., ...a fost aici⁹⁰, ...was here formulával kezdődik/végződik: Itt járt M. István; POGĂ WAS HERE; Ștefă and KöpKişen. A nyomhagyás olykor parodikus: Napoleon was here/ No I wasn't. Ugyanide sorolhatók azok a színes falképek, New York-i típusú graffitik, amelyek a többféle szín használatával a közlés, nyomhagyás szándékán túl más funkciókkal is bírnak (vö. Kresalek i. m. 316–318.). A bonyolultabb technikával kivitelezett, a művészet irányába mutató falképek is egyre inkább megjelennek az utóbbi időben. Ezek már a művészi önkifejezés szándékával készülnek.

*

A szövegek osztályozása, a firkálások tartalmának vizsgálata után szükségesnek tartjuk a firkálást a firkálók oldaláról megközelíteni. Az alternatív kommunikációmódot a beszédmódot éltető egyének, csoportok felől is fontos megvizsgálni. Ha félretesszük azokat a – máskülönben a szövegek létrejöttét magyarázó és egyrészt elfogadható – feltételezéseket, melyek szerint a firkálás kitermelődése az időstrukturáláshoz köthető vagy a csoportközi rivalizálással függ össze, még mindig nyitott marad egy fontos kérdés. Miért íródnak ezek a szövegek, mi készíti a firkálókat arra, hogy a kommunikáció ezen publikus létformáját válasszák?

A romániai társadalom általános összefüggéseinek, szerkezetének vizsgálata a probléma megvilágításához, a kérdés megválaszolásához vezethetne el. Azaz egy olyan használható hipotézis felállítását tenné lehetővé, amelyet további kutatások bizonyíthatnak. Az egyenlő jogokat, egyéni szólás-szabadságot hirdető és megvalósítani igyekvő demokrácia a gyakorlatban illuzórikus, az egyén képtelen hivatalos úton, fórumok előtt élni a véle-

88. A SZÜZEK TOPLISTÁJA.

89. Balázs Géza *látogató-felírásoknak, turista-firkálásoknak* nevezi (1994. 20.).

90. ...volt itt.

ménynyilvánításával. A sajtószabadság a gyakorlatban nem jelenti azt, hogy bárki közvetlenül beleszólhat a médiába, befolyásolhatja, megváltoztathatja a fennálló társadalmi és politikai rendszert. A média pedig képtelen mindenki, minden egyes ember véleményének hangot adni.

Az ilyen formában is megnyilvánuló társadalmi egyenlőtlenség az alárendeltség és függőség érzetét váltja ki az aktuális társadalmi-politikai rendszerbe beleszólni nem tudó rétegekben. Ezen aszimmetrikus viszonyt a hatalmi pozícióból, felülről jövő szabályzat, utasítás, alternatíva is determinálja.

A maguk véleményével közvetlenül élni nem tudók rétegéből kerül ki a firkálók csoportja. Szükséges hangsúlyozni, hogy nem él mindenki ezzel az alternatív kommunikációmóddal sem, következésképpen ez sem tükrözheti a szélesebb társadalom árnyaltabb véleményét. A firkálás a fordított kommunikációt (Hernádi 1986. 45.) élteti: az egyéntől a közösség felé érvesül az „egy üzen sokaknak” beszédmozgás. Így elfogadható az a kijelentés, mely szerint a graffiti a vélemény szabadságának büszkesége (Grasskamp i. m. 96.). Az egyén a firkálás gesztusával közvetlenül a szélesebb nyilvánosság elé viheti preferenciáit, nemtetszését, ízlését, alternatívákat mutathat fel, direktebb formában befolyásolhatja a publikumot. Minthogy a magyar és román etnikumot egyaránt érintő problémákról van szó, mindkét etnikum egyaránt él ezzel a közlési lehetőséggel.

A politikai-közéleti jellegű diskurzusok esetében a graffiti jó eszköz arra, hogy a kormányzásba, az ország politikai sorsába beleszólni nem tudó egyén vagy csoport tiltakozásának, véleményének hangot adhasson. A politikai graffiti a hivatalos diskurzusok mentén szerveződik, azoknak a szélesebb rétegeket érintő intézkedéseit, folyamatát reagálja le. A graffiti természeténél fogva a hivatalos, hatalmi diskurzusokkal szemben ellentétes előjelű, ellenzéki beszédmódot éltet. Ezzel magyarázható az a tendencia, hogy a falfirkálás negatív politikai fordulatok, gazdasági és politikai válsághelyzetek idején kristályosodik ki.⁹¹ Hallgatólágoosan kialakulnak azok a helyek, ahova ezeket a szövegeket el kell helyezni, „illik” elhelyezni. Megfigyelhető az a tendencia, amely a városban az ilyen firkálási tereket, „dühöngőket” létrehozza, kialakítja. Például a már nem aktuális VÎND URGENT ILIESCU⁹² mellé később már az újabb elnököt menesztő VÎND URGENT ȚAPU⁹³, akkor aktuálisabb szöveg került. Ugyanígy a JOS ȚAPU!⁹⁴ graffitire firkálták később az ISĂRESCU népszerűsítő firkálást.

91. Vö. Voigt meghatározása: a graffitik „a vártnál inkább nemzetközi jellegűek, különösen politikai válságok idején (pl. 1968 Európában) népszerűek” (i. m. 3/714.).

92. ELADOM SÛRGÖSEN ILIESCUT.

93. ELADOM SÛRGÖSEN A KECSKEBAKOT.

94. LE A KECSKEBAKKAL!

A vallási és szektagraffitik megléte és előfordulása is azzal indokolható, hogy a modern társadalomban nem a keresztényi és vallási értékek kerülnek a média és a figyelem középpontjába, nem ezek nyernek szélesebb publicitást. Ezek a szövegek azokat az ürüket, hiányosságokat töltik ki, amelyeket a média nem tölt be, nem pótol kellőképpen. Ugyanakkor létmódjában egy olyan viszonyt éltet önmaga és olvasói, a szövegek és az utca emberei közt, ami a vallásos érintkezések, kapcsolatok sajátja: a közvetlenséget. A vallási és szektagraffitiról elmondható, hogy egy demokratizálódó vallási folyamatot jelez, hasonlóan az utcán leszólító, megszólító prédikátorokhoz, akik magukat egyszerűen „keresztényeknek”, egyházon, felekezeten kívülieknek vallják. Mindennek jelenléte egy erősen ortodox városban a vallási pluralizmus kialakulását jelenti. Azon ideális állapot, létmód, amelyet ezek a szövegek propagálnak, csupán a szándék szintjén jutnak kifejezésre. Így a vallási és szektagraffitik esetében kontraszt képződik a valóságos és virtuális állapot között.

A helyi sportéletről szóló graffitik esetében megfigyelhető, hogy akkor árasztja el a várost a fent bemutatott szövegek sokasága, amikor a futballcsapat sikerei megcsappantak, teljesítménye hanyatlóban van. Következésképpen a médiából is kiszorul, főleg az elismerést illetően. A szövegek reklámként hatnak, úgy is működnek: megpróbálják „eladni” a csapatot a (helyi) nyilvánosságnak. Ez a gesztus a csapat irányába is tud hatni, számára önbizalmat ad, mivel lelkes szurkolótáborról tanúskodik. A firkálásnak ebben a tematikájában látszik a legegységesebbnek Kolozsvár lakossága. Nem akad egyetlen olyan szöveg sem, amely a helyi klubcsapatot vagy a román válogatotttal szidalmazná, illetve az ellenfeleket biztatná. Ezeket a szövegeket tűrik meg a leginkább Kolozsvár közterein, szemben a politikai vagy ifjúsági graffitikkal. A stadion körüli firkák létrejöttük óta változatlanul megvannak, bővülnek. A stadion bejárati kapuiról eltávolították ugyan a népszerűsítő-lehurrogó szövegeket (2002 márciusában), mivel tartalmával és meglétével ebben a jegyszedők által hivatalosított térben nem értettek, nem érthettek egyet. A kerítés többi graffitije azonban érintetlenül maradt.

Az ifjúsági graffitik kitermelődésének nemcsak a médiában való képviselést elégtelensége az ok, hanem az a tény is, hogy az ifjúság többszörösen hátrányos helyzetbe kényszerül a felnőttek társadalmában. Nemcsak a döntéshelyzetekből vannak életkoruktól fogva kizárva, hanem kisebbségi helyzetbe is kényszerülnek egy olyan társadalomban, ahol ez a korosztály kisebb hányadot képez. Ezeknek a szövegeknek a megléte a firkálók által képviselt korosztály lázadásaként is értelmezhető. Ezt a lázadást a társadalomban rájuk osztott másodlagos, hátrányos szerepük generálja. Mindez

megnyilvánul abban a tényben is, hogy ezek a szövegek nagyrészt a tabutémákat feszegetik. Az erotika, szexualitás erőteljes hangoztatása, a tabutörő szándék, a lázadás kifejeződése. A firkálás gesztusa számukra egyértelműen és erőteljesen a társadalmi szelep funkcióját tölti be.

Nem marad más hátra, mint megvizsgálni a szövegek sorsát. Mint már mondtuk, mindkét etnikum él a falfirkálás közlési módjaival. A közönség, aki a szövegeket olvassa, dekódolja, akinek környezetében ezek a szövegek léteznek és ez a kultúra él, ugyanazzal a szövegvilággal szembesül. Azt szeretnénk ezzel hangsúlyozni, hogy a graffitiben való viselkedéshez ugyanazok a feltételek, körülmények adottak az összes etnikumnak. Mindkét, a román és magyar etnikum problémáiról, aspirációiról szól a falfirka, mindkét etnikumot megszólítja a szöveg.

Barna Gábor a kolozsvári utcaneveket vizsgálva megállapítja, hogy a kolozsvári etnikumok másképp, ellentétesen használják a tereket, eltérő mentális térképekkel számolhatunk a magyar és román nemzetiségűek esetében (2000.). Így párhuzamosan és egyidejűleg több „megnevezett világ”, „etnoscape” létezik (Barna i. m. 693.). „A hivatalos román névadás mellett párhuzamosan és latensen él a magyar névhasználat is. Emögött a nevesített világ mögött azonban egy másik tájtörténet, egy másik történelem, egy másik történelemszemlélet, egy másfajta identitás húzódik meg. Ezek a történelmek pedig legfeljebb csak érintkeznek, de ritkán fedik egymást. Sok esetben nem kiegészítői egymásnak, hanem kizárói.” (Barna i. m. 696.) A graffitihöz való viszonyulásuk azonban ezekben az etnikumfüggő terekben homogén: a kolozsvári közönség nemzetiségtől függetlenül ugyanúgy viselkedik a firkálásban, a graffiti terében. Azaz nem etnikumok a graffitivel való találkozáskor, hanem városlakók, akik egyformán elítélik a szövegek jelenlétét, azoknak a fizikai környezetre kifejtett hatását, de ugyanazt a tartalmat olvassák, ugyanúgy olvassák, egyetértőleg vagy elutasítólag viszonyulva hozzájuk.

A kolozsvári graffiti meglepő módon nem erősíti fel a Funar-féle román hatalom által generált nemzetiségi ellentéteket. Természetesen a firkálások beszámolnak lokális eredetű és színezetű etnikumközi konfliktusokról, ám az ilyen típusú szövegek előfordulási aránya mégis csekélyebb, ha figyelembe vesszük azt a tényt, hogy Kolozsváron a román hatalom részéről érkező interetnikus ellentéteket kiváltó hatások gyakoribbak, fokozottabban érvényesülnek mint Erdély más vegyes nemzetiségű településeiben. Az interetnikus viszonyokról szóló szövegek a többi tartalmi csoportokhoz viszonyított csekély számára az lehet a magyarázat, hogy az ilyen jellegű ellentétek a sajtóban felszínre kerülnek, megoldódnak vagy folyamatosan le-

rendeződnek. Talán nem megalapozatlan az a feltételezés, hogy ennek a témának nagyobb a publicitása, az ilyen jellegű diskurzusokat nagymértékben felvállalja – és akár: túlbeszéli – a média.

Szövegtár

Politikai-közéleti szövegek

– az 1989-es forradalom után közvetlenül:

A GYLKOSOK KÖZÖTTÜNK JÁRNAK; később: A VÁMPÍROK KÖZTÜNK JÁRNAK
REGELE ȘI PATRIA! (A KIRÁLY ÉS A HAZA!)

TRĂIASCĂ REGELE MIHAI! (ÉLJEN MIHAI KIRÁLY!)

TRĂIASCĂ REGELE! (ÉLJEN A KIRÁLY!)

TRĂIASCĂ REGELE ÎN PACE ȘI ONOARE (ÉLJEN A KIRÁLY BÉKÉBEN ÉS TISZTELETBEN)

REGELE ȘI PATRIA (A KIRÁLY ÉS A HAZA)

– az 1990-es első demokratikus választás után:

POLITICA FĂRĂ OPOZIȚIE=DICTATURĂ (AZ ELLENZÉK NÉLKÜLI
POLITIKA=DIKTATÚRA)

NU VREM ALT 1946 CU MINCIUNI ȘI TÎLHĂRIE (NEM AKARUNK EGY MÁSIK 1946-
OT HAZUDOZÁSSAL ÉS RABLÁSSAL); rajta ADIO GHIȚĂ (ÁGYÓ, GHIȚĂ)

VREM/ COALIȚIE/ NU FESENISM (KOALÍCIÓT AKARUNK NEM FESZENIZMUST –
a FSN betűszóból)

SUPEREROI VENIȚI CU NOI (SZUPERHŐSÖK GYERTEK VELÜNK)

– az 1996-os kormányváltás idején:

JOS ILIESCU (LE ILIESCUVAL)

JOS ILIESCU (LE ILIESCUVAL, mellette sarló és kalapács)

JOS COMUNISMUL (LE A KOMMUNIZMUSSAL)

ILIESCU COMUNIST (KOMMUNISTA ILIESCU)

ILIESCU=PCR (ILIESCU=RKP, Román Kommunista Párt)

S.Q.-uniști opriți/ război civil rece că/ ne predăm/ noi (S. Q.-unisták
[=exkommunisták] állítsátok le a hideg polgárháborút, mert megadjuk
magunkat.)

VATRA=FSN=PCR

– az 1996-os választások első fordulója (november 3.) után:

7 ANI DE MINCIUNE/ CORUPȚIE/ ȘI HOȚIE (7 ÉV HAZUDOZÁS, KORRUPCIÓN ÉS TOLVAJLÁS)

VÎND URGENT ILIESCU (ELADOM SÛRGÖSEN ILIESCUT)

DE^aTEPTAREA ↔ (ÉBRESZTŐ ↔)

VOTAȚI ↔ (SZAVAZZ A ↔-RA)

VOTAȚI/ CHEIA DE/ LA POARTĂ (SZAVAZZ A KAPU KULCSÁRA)

– az 1996-os választások második fordulója (december 3.) után:

FSN – AI PERDUT (FSN – VESZTETTÉL)

NU PDSR (NEM A PDSR-T, mellette sarló és kalapács)

VICTORIEmil!

CDR, CDR/ ILIESCU/ nu mai e! (CDR, CDR, ILIESCU nincs többé!)

Adevărul/ acum! (Az igazat, most!)

Revoluția acuma (Forradalmat most)

– 1997 márciusa után:

ȚAPUL ȘI CU/ CHIORUL OMOARĂ/ POPORUL (A BAKKECSKE ÉS A VAKSI A NÉPET ÖLI)

CDR=SĂRĂCIE (CDR=SZEGÉNYSÉG)

CDR=RAHAT (CDR=SZAR)

JOS EMIL ȚAPU! (LE A BAKKECSKE EMILLEL!)

JOS ȚAPU! (LE A BAKKECSKÉVEL!)

JOS CAPRA (LE A KECSKÉVEL)

– 1999-ben:

JOS/ ECLIPSA/ JOS ȚAPUL (LE A NAPFOGYTKOZÁSSAL, LE A BAKKECSKÉVEL)

VÎND URGENT ȚAPU (ELADOM SÛRGÖSEN A BAKKECSKÉT)

– a 2000-es választások első fordulója (november 26.) előtt:

JOS CDR! (LE A CDR-VEL!)

JOS PNL! (LE A PNL-VEL!)

JOS PNȚCD! (LE A PNȚCD-VEL!)

Jos PNȚ-iștii! (Le a PNȚ-pártiakkal!)

ISĂRESCU

ISĂRESCU PREȘEDINTE! (ISĂRESCUT ELNÖKNEK!)

CINE NU GÂNDEȘTE/ VOTEAZĂ/ ILICI SAU VADIM (AKI NEM GONDOLKODIK AZ ILJICSRE VAGY VADIMRA SZAVAZ)

ILIESCU

VADIM

NOI CU ILIESCU „CAP” III./ CONCLUZIE: NU-L VOTAȚI (MI ILIESCU-VAL III. „FEJ”.

[a fejezet szóból] KONKLÚZIÓ: NE SZAVAZZATOK RÁ)

VADIM/ SPAIMA CURVELOR (VADIM A KURVÁK RÉME)

– a 2000-es választások második fordulója (december 10.) előtt:

PE ORICARE ÎL VOTAȚI/ TOT RĂMĂNEȚI ÎNȘELAȚI (BÁRMELYIKRE SZAVAZTOK,
BECSAPOTTAK MARADTOK)

Moș Guerillă/ PREȘEDINTE! (Gerilla Apót ELNÖKNEK!)

VOTAȚI Moș Guerillă! (SZAVAZZATOK Gerilla Apóra!)

VADIM (alatta horogkereszt)

STRADA C. Z. CODREANU/ SUS GARDA/ TOTUL/ PENTRU ȚARĂ (C. Z. CODREANU
UTCA, GÁRDA FEL, MINDENT A HAZÁÉRT)

– polgármester-választásokkal kapcsolatosak:

Jos Funar (Le Funarral)

MUTE FUNAR (SZOPJ, FUNAR)

SUGE/ FUNAR (SZOPJ, FUNAR)

ADIO GHIȚĂ (ÁGYÓ, GHIȚĂ. Ez a román Gheorghe név bezégett alakja.)

ADIO GHIȚĂ=PENSIONAREA (ÁGYÓ GHIȚĂ=NYUGDÍJAZÁS)

FUNAR 4 EVER (később: FUCK FUNAR 4 EVER)

Funar te iubesc/ Attila (Funar szeretlek/ Attila)

– egyéb, általános:

iubesc ROMÂNIA (szeretem ROMÁNIÁT)

ROMANIA IS DEAD

SYSTEM FUCKED UP ☹

!!! FUCK/ THE ROUMANIAN/ SYSTEM

FUCK THE ARMY

ROMÂNIA/ ⇨/ PRIMA LA/ DREAPTA (ROMÁNIA ⇨ JOBBRA AZ ELSŐ)

BOLYAIT!

NO MAN'S LAND

SZABAD ERDÉLYT!

ERDÉLYORSZÁG TÜNDÉRORSZÁG

ERDÉLY

– interetnikus „párbeszéd”:

TOȚI UNGURII SUNT TURIȘTI! (MINDEN MAGYAR TURISTA)

UNGURII SUG (SZOPNAK A MAGYAROK)

UNGURII SUNT TRIȘTI (A MAGYAROK SZOMORÚAK)

BITCH

MUIE LA UNGURI „DE 1 DECEMBRIE” (SZOPÁS A MAGYAROKNAK DECEMBER 1. ALKALMÁBÓL)

MUIE/ LA/ UNGURI (SZOPJANAK A MAGYAROK)

MUIE/ UDMR (SZOPJ, RMDSZ)

MUIE/ HUNGARY (SZOPJ, HUNGARY)

SUGEȚI TOȚI PULA/ DIN APAȚAI (SZOPJATOK MIND FASZT AZ APÁCZAIBÓL)

– külpolitikai:

NU LA NATO (NE A NATÓBA)

JOS NATO (LE A NATÓVAL)

NU MAI INSULTAȚI NATO (HAGYJÁTOK BÉKÉN A NATÓT)

LEVINSZKY

KLINTON/ FUCK/ YOU

Vallási és szektagraffitik

ISUS TE IUBE^aTE (JÉZUS SZERET TÉGED)

ISTEN

ISUS E DOMN (JÉZUS AZ ÚR)

ISUS IS THE LORD

ISUS E VIU (JÉZUS ÉL)

DUMNEZEU ESTE/ DRAGOSTE (ISTEN A SZERETET)

ISUS/ LUMINA/ LUMII (JÉZUS A VILÁG VILÁGOSSÁGA)

ISUS VINE CURÎND (JÉZUS JÖN NEMSOKÁRA)

HRISTOS A ÎNVIAT/ ADEVĂRAT A ÎNVIAT (KRISZTUS FELTÁMADOTT, VALÓBAN FELTÁMADOTT)

BIBLIA ZICE/ DEUTERONOM CAPITOL 27/ VERSEȚ 17/ „BLESTEMAT SĂ FIE/ CEL CE VA MUTA HOTARELE/ APROAPELUI/ SĂU” (A BIBLIA MONDJA, MÁSODIK TÖRVÉNYKÖNYV, 27. FEJEZET, 17. ZSOLTÁR: „ÁTKOZOTT, AKI ODÁBB TOLJA FELEBARÁTJA HATÁRKÖVEIT”)

SATAN (SÁTÁN, alatta fordított ötágú csillag a körben)

NO FUTURE

†/HOLBI END OF/ THE/ ROAD

GOD IS AWESOME

FUCK GOD

SATANIȘ

Sportélet, sportesemény

– a helyi sportéletről:

PATRIOTI LOCALI "U" ÎMPOTRIVA SUDIȘTILOR PARAZIȚI ("U" LOKÁLPATRIÓ-
TÁK A PARAZITA DÉLIEK ELLEN)

„U” FANATICS

„U” ZEBRAS COMMANDO

GRUPPO CENTRALE

VECCHIJA GUARDIJA ŪLTRAS

VECCHIA GUARDIA CLŪJ

„U” CLUJ („U” KOLOZSVÁR)

„U”

„U” 4 EVER

„U” PREDATU – IL PRINCIPE

ŪLTRAS/ đin/ 1919 (ŪLTRÁK 1919-től)

SŪPERIORI/ DIN 1919 (SZŪPERIOROK 1919-TŐL)

1919... STEAUA DINAMO RAPID VOI UNDE AȚI FOST CIOROILOR ? (1919... STEAUA
DINAMO RAPID TI HOL VOLTATOK, CSÓRÓK?)

Forza „U” Cluj (FORZA „U” KOLOZSVÁR)

2000 DOMINAȚIA ÎNCEPE...→ „U” (2000 AZ URALOM KEZDŐDIK...
→ „U”)

SUPERIORI PÂNĂ LA MOARTE HAI „U” (FELSŐBBRENDŰEK MINDHALÁLIG, HAJ-
RÁ „U”)

„U” CLUJ CAPITALA ARDEALULUI („U” KOLOZSVÁR ERDÉLY FŐVÁROSA)

MUIE MITICĂ (SZOPJ, MITICĂ)

MORI PĂDUREANU (HALJ MEG, PĂDUREANU)

ANTI GLORIA

MUIE GLORIA (SZOPJ, GLORIA)

MUIE STEAUA (SZOPJ, STEAUA)

MUIE RAPID (SZOPJ, RAPID)

MUIE DINAMO (SZOPJ, DINAMO)

STEAUA DINAMO RAPID SUGE (STEAUA DINAMO RAPID SZOP)

4 EVER DOMINĂM CAMPIONATUL (4 EVER URALJUK A BAJNOKSÁGOT)

STELIȘTII SUG PULA (A STEAUA-SOK FASZT SZOPNAK)

„U” SUPERIORI MEREU („U” MINDÖRÖKKÉ FELSŐBBRENDŰEK)

MERSI NELUȚU (KÖSZ NELUȚU)

ANTI BUCUREȘTI/ ANTI TOȚI (BUKAREST ELLEN, MINDENKI ELLEN)

MUIE: BUCUREȘTI, MITICĂ (SZOPJ: BUKAREST, MITICĂ)

FORZA PETROLUL (FORZA PETROL áthúзва)

IN MEMORIAM „U” 2000

„U”-CFR 10-0

BULLSHIT! (akasztott ember, nyakában CFR felirattal)

MAMĂ, TE IUBESC, DAR NU CA PE „U” (ANYA SZERETLEK, DE NEM ÚGY MINT AZ „U”-T)

TOȚI SUG PULA (MINDENKI FASZT SZOP)

„U” NELUȚU 4 EVER „U”

MORI JEANE LA FUNDENI (HALJ MEG JEANE LA FUNDENI)

ANTITOȚI (MINDENKI ELLEN)

FAN CLUB SUPERIORI (FELSŐBBRENDŰ RAJONGÓ KLUB)

SUG DINAMOVIȘTII (A DINAMOSOK SZOPNAK)

NUMAI „U”NA; „UNA” (CSAK EGY-ET, CSAK „U”-T)

SUDIȘTI/ PROȘTI (HÜLYE DÉLIEK)

„U” ARDE GRUIA!/ 02. 11. 02. („U” ÉG A GRUIA/ '02. 11. 02.)

ARDE GRUIA NUMAI „U” (ÉG A GRUIA, CSAK AZ „U”)

– országos sportesemény:

ROMĂNI ANEXAȚI S.U.A.! (ROMÁNOK, CSATOLJÁTOK AZ AEÁ-T!)

S.U.A. PAMĂNT ROMĂNESC !!! (AZ AEÁ ROMÁN FÖLD!!!)

ROMĂNIA 3-2 ARG[ENTINA]

ROMĂNIA-SLOVENIA 666-0

coprofagia salvează SLOVENIA (a koprofágia menti meg SZLOVÉNIÁT)

ADRIAN/ ILIE

– egyéb:

SCOTTIE PIPPEN 33

DEL PIERO

FORZA ROMA

Ifjúsági graffitik

SIDA ÎN OK (AIDS AZ O.K.-BEN); később: DA, ÎN OK! (IGEN, AZ O.K.-BEN)

MUIE MANELIȘTILOR (SZOPÁS A MANELESEKNEK)

I be walking/ god like a dog

TE IUBESC MIHAI (SZERETLEK MIHAI)

SZERETLEK MARIKA

MARY, I LOVE YOU MAN

I KILL YOU

ONLY YOUTH ZONE

DUREX MAKERS OF CONDOM
 SAFE YOUR LIFE USE CONDOM
 ...SAVE YOURSELF:/ DRINK URINE
 STOP THE COKALLAR'S INVAZION
 BINECUVÎNTATĂ EȘTI ÎNTRE *MUIERI* (ÁLDOTT VAGY TE AZ ASSZONYOK KÖZÖTT)
 Life is/ ashes/ PUNK'S NOT DEAD
 SUCK MY DICK
 SUCK MY POCKET
 SEX ÎN GRUP (CSOPORTSZEX); később: ÎN NATURĂ (A TERMÉSZETBEN)
 TOPU VIRGINILOR (A SZŰZEK TOPLISTÁJA):/ 1. BALONCA/ 2. JULA/ 3. BANCEU/
 4. CHELU/ 5. ȚOICU
 BIG LORD SHIT & ME
 Ștefă and KöpKışen
 Itt járt M. István
 POGĂ WAS HERE
 JOHNNY ȘI ANDREI (JOHNNY ÉS ANDREI)
 Napoleon was here/ No I wasn't.

Szakirodalom

BALÁZS Géza

1994 *Beszélő falak. Ötszáz különféle magyar graffiti, 1980–1990.* (Magyar Csoportnyelvi Dolgozatok 64.) Budapest

1987 A firkálások kutatása és nyelvi jellemzői Magyarországon. *Magyar Nyelvőr* 3. 330–338.

BARNA Gábor

2000 Mentális határok – megduplázott világok. In: BALÁZS Géza et alii (szerk.): *Folklorisztika 2000-ben. Tanulmányok Voigt Vilmos 60. születésnapjára. II.* Budapest, 689–701.

BIRÓ A. Zoltán et alii

1991 Mentális környezet. *Janus VIII.* (1)

BODÓ Julianna – BIRÓ A. Zoltán

2000 Szimbolikus térfoglalási eljárások. In: BODÓ Julianna (szerk.): *Miénk itt a tér? Szimbolikus térhasználat a székelyföldi régióban.* Csíkszererda, 9–42.

FARKAS Jenő

1995 Le vampire dans le folklore roumain. In: VOIGT Vilmos (szerk.): *Artes Populares 16~17.* I. Budapest, 299–306.

FOUCAULT, Michel

é. n. A diskurzus rendje. In: *A fantasztikus könyvtár.* H. n. 50–74.

GAAL György

2001 Kolozsvár kétezer esztendeje dátumokban. In: DÁNÉ Tibor Kálmán – EGYED Ákos – SIPOS Gábor – WOLF Rudolf (szerk.): *Kolozsvár 1000 éve. A 2000. október 13–14-én rendezett konferencia előadásai.* 376–437.

GRASSKAMP, Walter

1986 A kézírás árulkodó. (Címzavak egy graffiti-esztétikához.) In: KOVÁCS Ákos (szerk.): *Budapesti falfirkák – A Múcsarnok és az Országos Közművelődési Központ közös kiállítása.* Budapest, 91–103.

HABERMAS, Jürgen

1971 *A társadalmi nyilvánosság szerkezetváltozása.* Budapest

HERNÁDI Miklós

1986 A házfalak kommunikációja. In: KOVÁCS Ákos (szerk.): *Budapesti falfirkák – A Múcsarnok és az Országos Közművelődési Központ közös kiállítása.* Budapest, 45–52.

HYMES, Dell

1975 A beszélés néprajza. In: PAP Mária – SZÉPE György (szerk.): *Társadalom és nyelv. Szociolingvisztikai írások.* Budapest, 93–146.

INCZE Éva

1997 Egy áltemetés és szimbólumai. *Korunk* VIII(12). 26–34.

KÓSA András

2001 Románia: új kormányral az új évezredben? *Pro Minoritate.* Nyár, 207–224.

KRESALEK Dávid

2000 A város mint kiállítóterem, avagy a legpublikusabb tárlatokról. A graffiti Magyarországon. *Tabula* 3 (2), Budapest, 316–327.

LACHMANN, Richard

1998 Graffiti – karrier és ideológia. In: BÍRÓ Judit (szerk.): *Deviációk.* Budapest, 232–252.

NALLY, T. Mc. – FLORESCU, R.

1972 *A True History of Dracula and Vampire Legend.* Greenwich–Connecticut.

PREGLAU, Max

2000 Fenomenológiai szociológia – Alfred Schütz. In: MOREL, Julius et alii (szerk.): *Szociológiaelmélet.* Budapest, 81–102.

SZERDAHELYI István

1975 Feliratirodalom; epigrafika. In: *Világirodalmi Lexikon. 3.* Budapest, 77–81.

TERESTYÉNI Tamás

1992 Szövegeleméleti tézisek. A reprezentáció, a kommunikatív cselekvés és az informativitás szempontjai szövegek vizsgálatában. In: PETŐFI S. János – BÉKÉSI Imre (szerk.): *Szemiotikai szövegtan 4. A verbális szövegek megközelítési aspektusaihoz. (I.)*. Szeged, 7–33.

VEREBÉLYI Kincső

1995 A szépírástól a képírásig. Jegyzetek a népi grafika válfajairól. *Népi kultúra – Népi társadalom XVIII.* 205–236.

VARGA E. Árpád

2001 *Erdély etnikai és felekezeti statisztikája. IV. Fehér, Beszterce-Naszód és Kolozs megye. Népszámlálási adatok 1850–1992 között.* Budapest–Csíkszereda.

VOIGT Vilmos

1975 Graffiti. In: *Világirodalmi Lexikon 3.* Budapest, 714.

